

⊗
—
○ 10
—

和蘭文典後編
●
全

F
才-33

Kitasato Memorial Medical Library

849.35

Or-2

No. 3203

IR 0 10

Handwritten Japanese characters, likely a library stamp or signature.

Small handwritten Japanese characters.

1917
1918

1919
1920

1921
1922

1923
1924

1917

1918

1919

1920

1921

1922

富士川文庫

3596

SYNTAXIS,

OF

WOORDVOEGING

DER

NEDERDUITSCHER TAAL,

UITGEGEVEN DOOR DE

MAATSCHAPPIJ:

TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

TE LEYDEN, DEVENTER EN GRONINGEN, BIJ
D. DU MORTIER EN ZOON,
J. H. DE LANGE, EN
J. O O M K E N S.
M D C C C X.

SYNTAXIS,

OF

NEDERDUITSCHER WOORDVOEGING,

和 蘭 文 典

UITGEGEVEN DOOR DE

MAATSCHAPPIJ:

會 社 開 彰

TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

闡 國 利 用

V O O R B E R I G T .

De RUDIMENTA, of Gronden der Nederduitsche Taal, door de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, in het jaar 1805 uitgegeven, moesten, volgens het door haar genomen besluit, van eene SYNTAXIS of Woordvoering gevolgs worden. Verschillende beletselen hebben de uitgaaf daarvan tot heden vertraagd. Zij heeft echter thans het genoegen, dezelve bij dezen het algemeen, en bijzonder de scholen aan te bieden, in hoop van, door de uitgaaf van het een en ander, het hare toe te brengen tot aankweeking der kennis en beoefening van de, zoo wel door hare regelmatigheid, als bijzonder door haren rykdom, schoone Hollandsche Taal.

Het zal voorts niet ondienstig zijn, omtrent het gebruik van dit werkje nog het volgende te melden. Hetzelve is niet geschikt dan voor leerlingen, die reeds de algemeene gronden der taal uit de Rudimenta hebben leeren kennen, en van de onderscheidene deelen der rede, derzelver gebruik, de verbuiging der zelfstandige en byvoegelijke naamwoorden, de vervaeging der werkwoorden, en wat dies meer zij, volkomen onderrigt zijn. Het dus voorbereide leerlingen leze de onderwijzer deze verhandeling over de woordvoering, bij kleine zamenhangende gedeelten, op die wijze, dat hij hen telkens over het gelezene onderhoudt en door vragen beproeft, of zij hetzelve wel volkomen verstaan hebben. Om dit te beteren te onderzoeken, geve hij hun, zoo veel doenlijk, voorbeelden op, die tegen de voorgestelde regelen aanloopen, en zie,

of zij door het gelezene in staat gesteld zijn, om het gebrekkige daar, van aan te wijzen en te verbeteren. Bijzonder zal deze oefening nuttig, ja noodzakelijk mezen bij de lezing van het tweede en derde de Hoofdstuk, die, hoe zeer uis kunnen aard de minst uitvoerige, echter niet de minst belangrijke, en ter berating niet even gemakkelijk zijn, als het eerste. Hier zij derhalve de onderwijzer bovenal bedachs, om hetgeen hij vermoedt of ontdekt, dat den leerlingen niet volkomen duidelijk is, hun door nadere verklaringen, voorbeelden enz. met volle helderheid aan het verstand te brengen. Hij schryve ten dien einde kleinere of langere zinnen, naar mate de aard der zaken dit vordert, op het bord, en bringe daarin voorbedachtelijk zulke gebreken, als waartegen in het verhandelde gewaarschuid wordt, en leere hen die gebreken opsporen en verbeteren. Ook verzuime hij niet, om, bij het lezen van enig ander schoolboek, het reeds geleerde toe te passen, hun de reden af te vragen, waarom de woorden in deze en geene andere orde geplaatst zijn, hen het onderwerp der rede met hetgeen daartoe behoort van het predicaat te doen afsonderen en wat van dien aard meer zij. Als eene laatste en hoogste oefening eindelijk, kan met de verhandeling van dit werkje het maken van ligte opstellen, als van korte verhalen en brieven in den kindertoon, verbonden worden.

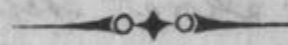
Amsterdam den 12^{den} van

Wynmaand 1810.

Op last der Maatschappij:

Hend. Lareket
Secretaris.

OVER DE
WOORDVOEGING
DER
NEDERDUITSCHER TAAL.

INLEIDING.

Alles is om eene taal wel te kennen en bovenal om dezelve wel te gebruiken niet genoeg, dat men wete de enkele woorden naar hunnen waren klank te schrijven en uit te spreken, noch ook dat men van de natuur, eigenschap en verbuiging dier woorden, en wat meer daaromtrent vals aan te merken, volkomen onderrigt zij; het is daar toe inzonderheid noodig, dat men wete, op wat wijze men de woorden moet verbinden, in welk eene orde men dezelve behoort te schikken, om ze los volzinnen te vereenigen, en dus eene aaneengeschakelde rede te doen geboren worden. Alles groot te oogmerk Toeh der taal is, niet zoo zeer om daar door enkele voorwerpen op eene klare en verstaane,

bare wijze aan te duiden, maar veelmeer nog, om door middel van dezelve onze gedachten, oordeel, verlangingen, kundigheden, wenschen en begeerten aan anderen duidelyk en geregeld mede te deelen. Maar hoe kan dit geschieden, ten zij men de woorden op zulk eene wijze wete te verbinden en in zulk eene orde te schikken, dat daardoor de gansche reeks onzer voorstellingen, zoodanig als die in onze ziel aanwezig is, in die van anderen getrouwelyk worde overgebracht? Hoogst belangrijk derhalve is dat gedeelte der spraakkunst, het welk ons die verbinding, schikking en zamenvoeging der woorden doet kennen, welke, zoo door de natuurlyke opvolging der denkbeelden in 's menschen geest, als door de byzondere eigenschappen der tale gevorderd word. Men is gewoon dit gedeelte Woordvoeging, of ook, met een Grieksch woord, Syntaxis te noemen. Wij hebben reeds met een woord aangeduid, welke de algemeene grondslag zij, waarop de woordvoeging rust. Die grondslag namelijk is de natuurlyke opvolging der denkbeelden in 's menschen geest, waar, door datgene, het welk in de rij der voorstellingen het eerst gedacht word, ook mondelijk of schriftelyk het eerst word uitgedrukt, en de onmiddellyke verbintenis der denkbeelden ook de onafgescheidene vereeniging der woorden vordert, welke die denkbeelden aanduiden. Dus worden (om een voorbeeld ter opheldering bij te brengen) in het zeggen: een goed kind volgens de lesfen van zynen vader, de

woorden goed en kind natuurlyk terstond byeengeplaatst, omdat de eigenschap van goed als onafscheidbaar van het kind gedacht word, en de denkbeelden, door beide die woorden uitgedrukt, in de ziel als het ware ineensmelten. Hetzelfde geldt omtrent de lesfen van zynen vader, als zijnde de denkbeelden lesfen en zyn vader insgelyk ten naauwste vereenigd; die vereeniging nochtans is hier van eenen anderen aard, dan in het voorgaande geval, daar zij niet gelyk in dat, eene eigenschap en het voorwerp, waaraan dezelve word toegekend, maar twee onderscheidene en op zich zelve staande voorwerpen betreft. Het is derhalve in dezen niet genoeg de woorden, welke die voorwerpen aanduiden, eenvoudig naast elkanderen te plaatsen; maar hier is bovendien noodig, dat men de bevestiging, waarin de geest zich die voorwerpen voorstelt, afzonderlyk aanwijze, (lesfen van zynen vader). Dit is het gene men beheersching noemt, waar van wij in het vervolg nader spreken zullen. Voorts worden in het opgegeven voorbeeld, de woorden een goed kind, welke het onderwerp der rede uitmaken, natuurlyk vooraan geplaatst, omdat het daardoor uitgedrukte in de rij der denkbeelden de eerste plaats bekleedt. Hierop volgt natuurlyk de voorstelling van het gene een goed kind doet, hier in het algemeen door volgens aangegeven, en daarna de meer bepaalde opgave van het gene hij volgt, de lesfen namelijk van zynen

vader.

Alles te voren gemelde en tot dus verre opgehelderde grondbeginsel der woordvoeging is in zekere mate voor alle talen gemeen; doch men is in onderscheidene talen in de toepassing daarvan op eene verschillende wijze te werk gegaan, naar het geen de bijzondere aard der talen schein te vorderen, en aan hen, die dezelve gebruikten, voegzaamst voorkwam. Dit het laatste oogpunt beschouwd, heeft iedere taal, en gevolgelijk ook de Nederduitsche, eene bijzondere woordvoeging. Het is hier ons oogmerk alleen over die woordvoeging te spreken, welke aan onze moedertaal, in onderscheiding van andere talen, eigen is. Om dit onderwerp, zoo veel mogelijk, volledig en geregeld te verhandelen, zullen wy, in drie afzonderlyke hoofdstukken, eerst over de verbinding van enkele woorden, daarna over de orde, waarin de woorden in eene rede op elkander volgen, en eindelijk over het samenstel en de onderscheidene soorten van volzinnen spreken.

I. HOOFDSTUK.

Over de verbinding van enkele woorden.

A. Over de lidwoorden en derzelver verbinding met zelfstandige naamwoorden.

I. 1. De Lidwoorden zijn, gelijk men meest, bij ons twee in getal, met name het bepalend de, het, en het onbepalend een. Derzelver dienst bij zelfstandige naamwoorden mogen wy mede als in de spraakkunst bekend vooronderstellen; weshalve hier alleen hunne vereeniging met de gemelde woorden in aanmerking komt.

I. 2. Het alle zelfstandige naamwoorden dielden het bepalend lidwoord voor zich. Van dezen aard zijn alle eigennamen van landen, steden en personen, als Frankrijk, Holland, Amsterdam, Delft, Pieter, Paulus enz., die, wanneer zij geen byvoegelyk naamwoord voor zich hebben, nimmer het bepalend lidwoord voorop nemen. De reden is deze, omdat zij, niet dan een enkel voornemend aanduidende, en dus in zich zelve reeds genoeg bepaald zijnde, geene nadere bepaling door middel van het lidwoord noodig hebben. Het gebruik echter heeft hiervan de namen van rivieren uitgezonderd, welke altyd het bepalend lidwoord voor zich hebben, als de Maas, de Amstel, het Zy, de Rijn enz. Ook wordt dit lidwoord voor alle eigennamen geplaatst,

zoo dikwerf zij een byzwaegelyk naamwoord bij zich hebben, als het magtige Frankryk; het handeldrijvend Holland; het volkryk Amsterdam; de brave Pieter enz. In een enkel geval ook vorderen eigennamen, zelfs zonder byzwaegelyk naamwoord, het lidwoord voorop, als Leiden, het Athene van Holland; Vondel, de Virgilius van Nederland; Bos, suës (een beroemd Fransch redenaar) de Demosthenes van Frankryk enz. Doch, wanneer men enige opmerking doet op de woorden Athene, in het verband, waarin zij eigennamen, maar in der dinge toch beteekent zoo veel en metenschappen; Virgilius ste dichter; Demosthenes, als

J. 3. Niet enkel de eigennamen van landen, steden en personen voor zich, maar ook in verband met andere zelfstandige naamwoorden meggelaten. Zoo komt hetzelve vaak in den onbepaaldsten zin voor, als geef mij brood, omdat het water, om dit of dat brood, voorwerpen ter bereiding van hetzelve geldt omtrent de uitdrukkingen hard als ijzer, zacht als boter, snels als sneeuw, week als was en meer dergelyke, als waarin alleen de soort of stoffe in het algemeen, niet eenig bepaald roormerp van die soort of stoffe bedoeld wordt.

een dat één deel
 tot 〇 〇 〇
 achter getalen 〇 〇 〇
 zieche geberijde 〇 〇 〇
 als ze geloopen berepen 〇 〇 〇
 dan bereid 〇 〇 〇

zonneshijn; men kan geen ijzer met handen breken; olie is het zinnigst met een en vele andere van gelijken aard. Werkelijk grootheid, met name die, welke niet een verband is de natuur voorhanden, maar een zaak, welke afhangt de de menschelyke beschouwing bestaat, uit draken, waerby men sommige het lidwoord naar melge, watten kan meglaten of plaatsen, als waarheid zoeken, geestigheid nagen, of de waarheid zoeken, de geestigheid nagen enz. Niet het lidwoord worde minder nog meggelaten voor de uitdrukking der onwaardigheid van algemeen bekende personen, het zij de waardigheid achter of voor die naam geplaatst worde; als Prins Willem de eerste; Keizer Karel de vijfde; Koning Lodewijk de zestiende; of ook Willem de eerste, Prins van Oranje; Karel de vijfde, Keizer van Duitsland.

zoo dikwerf zij een byvoegelyk naamwoord by zich hebben; als het magtige Frankryk; het handeldrijvend Holland; het volkryk Amsterdam; de brave Pieter enz. In een enkel geval ook vorderen eigennamen, zelfs zonder byvoegelyk naamwoord, het lidwoord voorop, als Leiden, het Athene van Holland; Vondel, de Virgilius van Nederland; Boos, suës (een beroemd Fransch redenaar) de Demosthenes van Frankryk enz. Doch, wanneer men de opgegevene voorbeelden mis eenige opmerking gadeslaagt, zoo ontdekt men, dat de woorden Athene, Virgilius, Demosthenes, in het verband, waarin zij voorkomen, geene mezenlyke eigennamen, maar in der daad geslachtsnamen zijn. Athene toch beteekent zoo veel als de zetel van kunsten en wetenschappen; Virgilius, zegt hetzelfde, als de grootste dichter; Demosthenes, als de beroemdste redenaar.

I.3. Niet enkel de eigenlyke gezegde eigennamen van landen, steden en personen nemen geen lidwoord voor zich, maar ook in verscheidene andere gevallen en voor andere zelfstandige naamwoorden wordt hetzelfde meggelaten. Zoo komt hetzelfde niet te pas, wanneer een zaak in den onbepaaldsten zin genomen wordt. Dus zal een dorstige of hongerende u zeggen: geef mij water, geef mij brood, omdat het hem niet om zeker bepaald water, om dit of dat brood, maar in het algemeen om deze voorwerpen ter berediging van zijne behoeften te doen is. Hetzelfde geldt omtrent de uitdrukkingen hard als ijzer, zachts als boter, snels als sneeuw, meek als was en meer dergelyke, als waarin alleen de soort of stoffe in het algemeen, niet eenig bepaald voorwerp van die soort of stoffe bedoeld wordt.

I.4. Men zal het voorgestelde ligtelyk ook tot andere uitdrukkingen kunnen uitbreiden, als te paard rijden, over land reizen, te vaet gaan, te huis blyven, aan zee wonen, buit behalen, netten breiden, brood bakken, water scheppen, lof verdienen, hoop roeden, waarheid zoeken, hand drijven, bier brouwen, met bloed bemorst, en honderd andere, welke allen dit gemeen hebben, dat de daarin voorgestelde zaken of voorwerpen slechts in het algemeen worden aangeduid, zonder dat men op eenige bepaalde zaak of eenig byzonder voorwerp, met uitsluiting van andere van dezelfde soort, het oog heeft.

I.5. Dezelfde onbepaaldheid van bedoeling is oorzaak van de meglating des lidwoords in een menigte van gezegden, welke als spreuken gebruikt worden; als nood breekt metten; armoede roekt list; na regen komt zonneshijn; men kan geen ijzer met handen breken; olie in het vuur merpen en vele andere van gelijken aard.

I.6. Er zijn ook woorden, met name die, welke niet een voorwerp in de natuur voorhanden, maar een zaak, welke alleen in de menschelyke beschouwing bestaat, uitdrukken, waarbij men sommigen het lidwoord naar meglaten kan meglaten of plaatsen, als waarheid zoeken, gerechtigheid najagen, of de waarheid zoeken, de gerechtigheid najagen enz.

I.7. Het lidwoord wordt verder nog meggelaten voor de uitdrukking der waardigheid van algemeen bekende personen, het zij die waardigheid achter of vóór den naam geplaatst worde; als Prins Willem de eerste; Keizer Karel de vijfde; Koning Lodewyk de zestiende; of ook Willem de eerste, Prins van Oranje; Karel de vijfde, Keizer van Duits,

tschland; - In het geval dat men zegt 'wij zullen' of 'zullen',
 gelijks zegt men 'wij zullen', 'wij zullen'.
 de W. is, 'Raadspionnen' 取原 得可音 入取
 ter, 'Suite' 目付 事 手 三
 ch, wann 取原 得可音 入取
 waardig 取原 得可音 入取
 ne het 取原 得可音 入取
 denbarne 取原 得可音 入取
 miraal a 取原 得可音 入取
 I. 8. 取原 得可音 入取
 wanneer 取原 得可音 入取
 kinderen 取原 得可音 入取
 mes een 取原 得可音 入取
 lieue Va 取原 得可音 入取
 door de 取原 得可音 入取
 naam d. 取原 得可音 入取
 I. 9. 取原 得可音 入取
 hebben 取原 得可音 入取
 dig naam 取原 得可音 入取
 voor de 取原 得可音 入取
 een boe 取原 得可音 入取
 gelijks 取原 得可音 入取
 bepalens 取原 得可音 入取
 afgaan; 取原 得可音 入取
 de van 取原 得可音 入取
 I. 20. - In het bepaald lidwoord kan men een
 nelijke en vrouwelijke, maar mel in het onzijdige geslachte
 zonder zelfstandig naamwoord staan. Dus wordt het som,
 wijlen voor dat, of hetzelfde gebruikt; b. v. ik heb daar een
 fraai boek gelezen; mits gij het zien? Het verdere gebruik

van dit het, of voor onpersoonlijke werkwoorden, als het
 donders, regent, het berouwt, het verdriest mij; of om van
 een bepaald voormerp onbepaald te spreken, als het is mooi
 meir, het zijn lieue kinderen; of eindelijk om eene rede on
 bepaald te beginnen, als het gebeurt eens enz. - mag ik
 onderstellen, dat uis de Spraakkunst genoeg bekend zal zijn.
 I. 11. Het niet bepalend lidwoord een, zoo veel zeggen,
 de als een uis velen, zonder het voormerp nader te bepalen,
 is uis zinnen aard voor geen meerroud vatbaar. Men laat
 derhalve in het meerroud, wanneer men eenige voormerpen
 onbepaald wil aanduiden, eenvoudig het lidwoord me. Wil
 men dit te het zeggen, een braag kind 4. uis velen velen
 ders. 置加. 町 / 形容詞 先立行 7, 10, 11
 kin. 通合 = 持 先立行 所各 10 格 于
 zich 續 男姓 于 于 立 得 入 意
 woor 詞 也 = 立 得
 kom. 詞 也 = 立 得
 Geg. 對話 自 立 = 依 立 話
 hetzelfae getal en geslachte vgen ge. n. n.
 men volstaan mes het bepalend lidwoord alleen voor het
 eerste te plaatsen, bij voorbeeld; de myskheid, liejde en godvro
chs van dezen man. Hetzelfde kan geschieden ten aanzien
 van naamwoorden van het mannelijke en vrouwelijke ge,
 slachs, mits dezelve in den eersten naamval staan, bij
 voorbeeld: de vrijheidslijjde, heldenmoed en standvastig
heid onzer voorvaderen hebben dit land vrijgemaaks. Ook
 is er geene reden, waarom men dit niet zou mogen doen
 bij woorden, die in getal verschillen, wanneer het lidwoord

Dochland; Lodewijk de zestiende, Koning van Frankrijk. Des,
gelijks zeds men, Oldenbarnveld, Adrokaat van Holland,
de Wit, Raadpensionaris van Holland; Michiel de Rui-
ter, Luitenant Admiraal der vereenigde Nederlanden. Do,
ch, wanneer, in de laatstgenoemde gevallen, de naam der
waardigheid dien des persoons vooropgaat, vereischt dezelve,
ne het bepalend lidwoord voor zich, als de Adrokaat Ol-
denbarnveld; de Raadpensionaris de Wit; de Luitenant Ad-
miraal de Ruijter.

I. 8. Kindelijk woords het lidwoord nog meggelaten,
wanneer een of meer personen worden aangesproken, als:
kinderen, eers ume ouders; snapper, houdt u stil; of ook
mes een byvoegelijk naamwoord voorop; als gaede God!
lieve Vader! enz. De reden is duidelyk, omdat namelyk
door de aanspraak zelve de aangesproken persoon genoeg
zaam bepaald en aangeduid wordt.

I. 9. Beide lidwoorden, het bepalend en onbepalend,
hebben dit met elkander gemeen, dat zij altijd het zelfstan-
dig naamwoord, gelijk ook het byvoegelijk naamwoord, dat
voor dezelve geplaatst wordt, vooropgaan; als de stad, het slot,
een boek; de groote stad, het sterke slot, een goed boek. Des,
gelijks volgen zij beide het geslacht, den naamval en het
bepalend ook het getal van het naamwoord, 't welk zij voor,
afgaan; als eene schoone roos; het gezeggelyk kind; de vroeg,
de van eenen melbesteden dag; de gemetingen des levens enz.

I. 10. Het bepalend lidwoord kan nimmer in het man-
nelijke en vrouwelijke, maar wel in het onzijdige geslacht
zonder zelfstandig naamwoord staan. Dus wordt het som-
mylen voor dat, of hetzelve gebruikt; b. v. ik heb daar een
fraai boek gelezen; mits gij het zien? Het verdere gebruik

van dit het, of voor onpersoonlyke merkwoorden, als het
donders, regent, het berouwt, het verdriest mij; of om van
een bepaald voormerp onbepaald te spreken, als het is mooi
meer, het zijn lieve kinderen; of eindelyk om eene rede on-
bepaald te beginnen, als het gebuurt eens enz. — mag ik
onderstellen, dat uis de Spraakkunst genoeg bekend zal zijn.

I. 11. Het nis bepalend lidwoord een, zoo veel zeggen,
de als een uis velen, zonder het voormerp nader te bepalen,
is uis zynen aard voor geen meervoud vatbaar. Men laat
derhalve in het meervoud, wanneer men eenige voormerpen
onbepaald wil aanduiden, eenvoudig het lidwoord me. Wil
men dus b. v. het zeggen; een braaf kind bemint zijne ou-
ders: in het meervoud overbrengen, zoo zeds men; brave
kinderen beminnen hinnen ouders.

I. 12. Het onbepalend lidwoord kan sommijlen op
zich zelve staan, wanneer namelyk het zelfstandig naam-
woord, waartoe het behoort, korts te voren in de rede voor,
koms, bij voorbeeld: mie geeft mij een boek? hier is er een.
Geef mij ume pen, indien gij er eene hebt.

I. 13. Wanneer meerdere zelfstandige naamwoorden van
hetzelve getal en geslachs bijeen geraegd worden, zoo kan
men volstaan mes het bepalend lidwoord alleen voor het
eerste te plaatsen, bij voorbeeld; de myshied, liejde en godvrug-
che van dezen man. Hetzelve kan geschieden ten aanzien En
van naamwoorden van het mannelijke en vrouwelijke ge-
slachs, mits dezelve in den eersten naamval staan, bij
voorbeeld: de vrijheidslijjde, heldenmoed en standvastig-
heid onser voorraden hebben dit land vrijgemaakt. Ook
is er geene reden, waarom men dit niet zou mogen doen
bij woorden, die in getal verschillen, wanneer het lidwoord

kon mogen doen
 有り得ル事ヲ
 爲ス

... hielde hettelpde is, by voorduld: ik heb de kerkorijen
 künstlietrekken van mynen vriend berischtig.

210 誰子ノ爲ニ付 始ムル事
 知ル事ニ付 始ムル事
 二倍數ニ付 取余ル

親立ヲ爲スル事ヲ 持助スル事ヲ
 爲スル事 顯ル事ニ付 爲スル事

姓中單獨ノ事ヲ 付テ如ク 爲スル事

考テ 極ニ 減スル
 時ノ如ク 爲スル事

de dood en het leven (32)
 ...
 ...
 ...

beginst rookgans
 始ル 煙ニ 行ク
 後 漢ニ 行ク

... alle arme getuige
 ...
 ...
 ...

1. Verbindig van twee of meer zelfstandige
 woorden.

I. 17. De verbinding van twee of meer zelfstandige naam-
 woorden met elkander is voornamelijk van twee soorten: of
 verre zij of in eene gelijke plaats. De eerste soort is
 elkander staan. De tweede soort is in eene gelijke plaats
 wanneer twee of meer zelfstandige woorden met elkander
 uitdrukken, of het een van het ander met een zeggende
 van het andere met een zeggende. Bij de laatste soort
 menigvuldig en worden de woorden met elkander verbonden
 met een zeggende.

2. Verbindig van twee of meer zelfstandige
 woorden, die in eene gelijke plaats staan.

I. 18. Twee of meer zelfstandige woorden met elkander
 verbonden met een zeggende.

voor beiden hetzelfde is, by voorbeeld: ik heb de baskorjen kunststukken van mynen vriend bezigtigd.

I. 14. Doch wanneer woorden van het onzijdige en mannelijke of vrouwelijke geslachts in den eersten naamval by eenkomen, en bovendien, wanneer verbogene naamvallen van onderscheiden geslachts en getal worden zamengevoegd, zoo moet het bepalend lidwoord noodzakelyk herhaald worden, als: de dood en het leven — het begin, de voortgang en het einde ener zaak — de genoegens van de lente en den zomer — zich aan den wellust en de bekoringen der zinnen overgeven.

I. 15. Het kan echter niet zelden te pas komen, dat men, ook buiten de laatst voorgestelde gevallen, het bepalend lidwoord herhaalt, wanneer men namelyk by elk der onderscheiden voorwerpen, welke men opnoemt, de aandacht wil vestigen, als: de vorst en de onderdaan, de rijke en de arme, de aanzienlyke en de geringe zijn voor den regterstael van God gelyk. — Het onbepalend lidwoord een moet in de meeste gevallen herhaald worden, als eene roos en eene tulp zijn twee schoone bloemen.

I. 16. Het onbepalend lidwoord wordt in den vierden naamval dikwerf zonder verbuiging geschreven, als hy gebruikt altijd een' langen omhaal van woorden voor eenen. Ook het bepalend lidwoord ondergaat in den dichtsterlyken stijl dikwerf verkorting, als d' ondergang voor den ondergang, 't levens steile baan voor des levens, 't genoege voor het genoege enz. — In den gewonen schryfstyl moet men zich van dergelyke verkortingen spaarzaam bedienen, als onbestaanbaar met den aard onzer taal, waarin de woorden met alle hünne letteren geheel worden uitgesproken. Het zijn nochtans uitdruk-

kingen, waarin de verkorting van des tot 's algemeen is aangenomen, als buiten 's lands, onder 's hands enz. Ook in enkele andere gevallen heeft die meglating geene amaryheid, als een bevel van 's konings mege uitgevaardigd; 's menschen lot op aarde is gemengd in goed en kwaad. Desgelykes kan het sommijlen tot 't verkort worden, vooral wanneer hetzelfde meermalen achtereen in de rede voorkomt, en de woorden, die hetzelfde vereischen, met eenen klinker aanvange.

B. Over de zelfstandige naamwoorden.

1. Verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden.

I. 17. De verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden met elkander is voornamelyk tweederlei, voor zoo verre zij of in eene gelyke of in eene ongelyke betrekking tot elkander staan. De eerste soort van verbinding heeft plaats, wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden derzelfde zaak uitdrukken, of het eene ter verklaring en nadere bepaling van het andere moet dienen, of eindelijk wanneer zij benamingen zijn van verscheidene novens elkander geplaatste zaken. Bij de laatste soort van verbinding zijn de betrekkingen menigvuldig en worden op onderscheidene wijzen aangeduid.

2. Verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden, in eene gelyke betrekking.

I. 18. Twee of meer zelfstandige naamwoorden, als het

onder hands Zelfstandigheid
 内子手 氣遣 六ヶ當持

namingen ^{Zelfstandigheid} ^{氣遣} ^{六ヶ當持} ^{氣遣} ^{六ヶ當持}
 lyk. ^{Gemeen} ^d ^{meer} ^{naam} ^{ver} ^{aan} ^{aan} ^{aan} ^{aan}
 nam ^{氣遣} ^{六ヶ當持} ^{氣遣} ^{六ヶ當持}
 bijen ^{pl} ^{zet} ^{gewo} ^{ghe} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 sten ^{tot} ^{ver} ^{ker} ^{ke} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 nen ^{mo} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 getal ^{of} ^{af} ^{ge} ^{sch} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 Sta ^{hou} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 ste ⁿ ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er} ^{er}
 van Holland, de geboorteplaats van vele beraemde mannen.
 In de dagen van Saul, den eersten Koning van Israël.
 De verkeerdheden der menschen, de voornaamste bron van
 hunne ellenden. De letteroefeningen ^{Zalig} ^{is} ^{het}
ongelukkig.
 I. 20. In denzelfden naamval twee of meer zelfstandige naamwoorden onderscheidene voormerpen, wanneer zij in een en dezelfde ongelijke betrekking tot hetzelfde merk plaatst worden, als: gehoorzaamheid en schoonste sieraad van kinderen. en ellenden rader in zijne moeder. Gezondheid en genoegdheid zijn de beste schatten. zijne eer en zijn leven in de waagschaal. schon noch metten.

3. Verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden in eene ongelijke betrekking.

I. 21. Nog menigvuldiger zijn de gevallen, waarin twee

of meer zelfstandige naamwoorden zoodanig met elkander verbonden worden, dat zij van elkander in naamval verschillen of met andere woorden in eene ongelijke betrekking staan. Dit kan op drieërlei wijze geschieden: 1. door een voorzetsel, als: lijde tot de deugd; hoop op betere tijden; regen van den hemel; menschen uit de stad; 2. door verbuiging der woorden in den tweeden naamval, als, de genietingen des leuens; de bekoorlijkheden der lente; de gunst der menschen; 3. of door het achterste woord onveranderd te laten, als, een stapel boeken; een bos druiven enz. In dit laatste geval heeft eene uitlating van het voorzetsel plaats, en een stapel boeken, een bos druiven enz. is zoo veel als een stapel van boeken; een bos van druiven enz.

I. 22. Omtrent de verbinding van een zelfstandig naamwoord in den verbogenen tweeden naamval met een ander zelfstandig naamwoord valt op te merken, dat het eerste geen lidwoord voor zich hebbende het laatste doorgaans vooraf moet gaan, als David's Psalmen; Vondels Treurspelen; Gods rechtvaardigheid; Koning Salomons regering enz.

I. 23. Het laatste bijgebrachte voorbeeld leidt ons tot eene andere aanmerking, hierin bestaande, dat, wanneer twee zelfstandige naamwoorden, die slechts een denkbeeld uitmaken, met een derde in eene ongelijke betrekking verbonden worden, alleen het tweede of achterste de s, het teken van den tweeden naamval, aannemens. Dit maken in Koning Salomons regering de beide eerste woorden slechts een denkbeeld uit, weshalve het teken van den tweeden naamval ook alleen achter het laatste komt. Hetzelfde heeft plaats in Koning Frederiks metboek; Om Pieters huishouding; Graaf Lodewijks intoga enz.

namingen van dezelfde zaak bijeenkomende, staan natuur-
lijk in denzelfden naamval, als Koning Lodewijk; de Luitte,
nans Admiraal de Ruiter; onze Heer en zaligmaker Moses.

I. 19. Hetzelfde heeft plaats, wanneer van twee of meer
bijengeplaatste zelfstandige naamwoorden het laatste of de laag-
sten tot verklaring en nadere bepaling van het eerste die-
nen moeten, in welke geval zij echter niet noodzakelijk in
getal overeenkomen: Willem de derde, Koning van Engeland,
Stadhouder der vereenigde Nederlanden. De Ruiter, de groot-
ste zeheld zijner eeuw. Amsterdam, de aanzienlijkste stad
van Holland, de geboorteplaats van vele beroemde mannen.
In de dagen van Saül, den eersten Koning van Israël.
De verkeerdheden der menschen, de voornaamste bron van
hunne ellenden. De letteroefeningen, de beste troost in het
ongeluk.

I. 20. In denzelfden naamval eindelijk staan insgelijks
twee of meer zelfstandige naamwoorden, benamingen zijnde van
onderscheidene voormerpen, wanneer zij, uit hoofde van hunne
gelijke betrekking tot hetzelfde merkwoord, nevens elkander ge-
plaatst worden, als: gehoortzaamheid en leergierigheid zijn het
schoonste sieraad van kinderen. Den braaf zoon eers zijnen
vader en zijne moeder. Gezondheid, een goede naam en ver-
genoegdheid zijn de beste schatten. Hij stelt zijne bezittingen,
zijne eer en zijn leven in de waagschaal. Hij vreest God, men-
schen noch metten.

3. Verbinding van twee of meer zelfstandige naam-
woorden in eene ongelijke betrekking.

I. 21. Nog menigvuldiger zijn de gevallen, waarin twee

of meer zelfstandige naamwoorden zoodanig mis elkander
verbonden worden, dat zij van elkander in naamval ver-
schillen of mis andere woorden in eene ongelijke betrek-
king staan. Dit kan op drieërlei wijze geschieden: 1. door
een voorzetsel, als: lijfde tot de deugd; hoop op betere tijden;
regen van den hemel; menschen uit de stad; 2. door verbui-
ging der woorden in den tweeden naamval, als, de genietingen
des levens; de bekoorlijkheden der lente; de gunst der menschen.
3. of door het achterste woord onveranderd te laten, als, een
stapel boeken; een bos druiven enz. In dit laatste geval heeft
eene uitlating van het voorzetsel plaats, en een stapel boe-
ken, een bos druiven enz. is zoo veel als een stapel van boe-
ken; een bos van druiven enz.

I. 22. Omtrent de verbinding van een zelfstandig naam-
woord in den verbogenen tweeden naamval mis een ander zelf-
standig naamwoord valt op te merken, dat het eerste geen lidwoord
voor zich hebbende het laatste doorgaans vooraf moet gaan, als
David's Psalmen; Vondel's Feuerspelen; Gods rechtvaardigheid; Ko-
ning Salomons regering enz.

I. 23. Het laatste bijgebrachte voorbeeld leidt ons tot eene
andere aanmerking, hierin bestaande, dat, wanneer twee zelfstan-
dige naamwoorden, die slechts één denkbeeld uitmaken, met
een derde in eene ongelijke betrekking verbonden worden,
alleen het tweede of achterste de s, het teken van den
tweeden naamval, aanneemt. Dit maken in Koning Salo-
mon's regering de beide eerste woorden slechts een denkbeeld
uit, weshalve het teken van den tweeden naamval ook al-
leen achter het laatste komt. Hetzelfde heeft plaats in Ko-
ning Frederiks metboek; Om Pieters huishouding; Graaf
Lodewijks intogs enz.

Shunji independent laten
仁惠三 不考= 是1

val rechtvaardigheid (正義) 正直
den rechtvaardigheid (正義) 正直
geno rechtvaardigheid (正義) 正直
de b rechtvaardigheid (正義) 正直
voor rechtvaardigheid (正義) 正直
de p rechtvaardigheid (正義) 正直
gen, rechtvaardigheid (正義) 正直
naar rechtvaardigheid (正義) 正直
hes rechtvaardigheid (正義) 正直
del, rechtvaardigheid (正義) 正直
de 33 rechtvaardigheid (正義) 正直
gaan rechtvaardigheid (正義) 正直
naam rechtvaardigheid (正義) 正直
gelijk rechtvaardigheid (正義) 正直
nen rechtvaardigheid (正義) 正直
ter rechtvaardigheid (正義) 正直

I. 25. Ook twee twee naamwoorden...

deren rechtvaardigheid (正義) 正直
eerste rechtvaardigheid (正義) 正直
zeld rechtvaardigheid (正義) 正直
een d 24 rechtvaardigheid (正義) 正直
ge or rechtvaardigheid (正義) 正直
waars rechtvaardigheid (正義) 正直

standige naamwoorden, waartoe zij behooren en volgen de
zelve naamwoord, geslachts en getal, als: de naaste leer,

ling; de gehoorzame dochter; het brave kind.

I. 24. Van het eerstgenoemde heeft alleen een schijnbare uitzondering plaats, wanneer bij eigennamen, ter onderscheiding van anderen van denzelfden naam, het bijvoegelijk naamwoord met het lidwoord voorop achter den eigenaam geplaatst wordt, als: Willem de eerste; Lodewijk de veertiende; Alexander de groote. Immers is dit hetzelfde, als of men zeide Willem, de eerste Willem (in onderscheiding van andere) enz. welke laatste Willem alleen kortheidshalve overzamen wordt.

I. 28. Bijvoegelijke naamwoorden of deelwoorden komen echter ook somwijlen zonder eenig lidwoord achter zelfstandige naamwoorden, als: de lof van de Ruiter, eenen held en menschliken als dapper. Doch in dit geval nemen zij de gedaante van bijwoorden aan, voor zoo verre zij geheel onvertoegen blijven, zoo als uit het aangeraerde voorbeeld blijkt, en nog nader blijken kan uit het volgende: Erasmus in de Troos, twee mannen de bewondering van alle eeuwen waardig, die de bewondering van alle eeuwen waardig zijn. Achter de werkwoorden zijn, worden blijven namelijk is het bijvoegelijk naamwoord altijd overbogen, als: de boomen zijn groen; de kinderen worden groot; de appels blijven zuur.

I. 29. Een bijvoegelijk naamwoord kan eigenlijk niet zonder een zelfstandig naamwoord plaats hebben. In twee gevallen echter geschiedt dit; 1) wanneer het in betrekking staat tot een kort voorafgaand of volgend zelfstandig naamwoord, als de naaste leerling wordt geproeven, de trage vrachts; de gezigtheid draagt het zwaard in de een, de ruzeschool in de andere hand. 2) Wanneer het zelfstandig naamwoord ligt te raden is, als: op den dertien van Nijntmaand werd het belegerd

I. 23. In plaats van den verbogenen tweede naamval komt ook dikwerf het voorzetsel van met den vierden naamval, als de genoegens van het leven voor de genoegens des levens; de bekoorlijkheden van de lente voor de bekoorlijkheden der lente; de bevelen van den Koning voor de bevelen des konings. Dit voorzetsel behoort altijd de plaats van den verbogenen tweede naamval te vervangen, zoo dikwerf men een beheerscht wordend zelfstandig naamwoord, het welk geen lidwoord voor zich heeft, achter het beheerschende wil plaatsen, als de Treurspelen van Vondel, niet de Treurspelen Vondels; de Psalmen van David, niet de Psalmen Davids enz. Desgelijks moet het voorzetsel doorgaans gebruikt worden, wanneer het beheerschte zelfstandig naamwoord een voornaamwoord, het zij met of zonder bijvoegelijk naamwoord, voor zich heeft, als: de bevelen van mij, nen vader; de vermaningen van mijnen braven leermeester, ter enz.

I. 25. Ook twee tweede naamvallen kunnen met elkander verenigd worden, in welk geval de laatste van den eersten afhangt, als: de onbestendigheid der goederen dexer wereld. Doorgaans moet men ter vermyding van wanliidendheid een dixer naamvallen met van omschrijven, als: de mildadige vruchten van de beoefening der wetenschappen; de verwaarloozing van het gebod der liefe enz.

C. Over de bijvoegelijke naamwoorden.

I. 26. De bijvoegelijke naamwoorden staan voor de zelfstandige naamwoorden, waartoe zij behooren en volgen de zelfve in naamval, geslachts en getal, als: de naarstige leer-

ling; de gehoorame dochter; het brave kind.

I. 24. Van het eerstgenoemde heeft alleen eene schijnbare uitzondering plaats, wanneer bij eigennamen, ter onderscheiding van anderen van denzelfden naam, het bijvoegelijk naamwoord met het lidwoord voorop achter den eigenaam geplaatst wordt, als: Willem de eerste; Lodewijk de veertiende; Alexander de groote. Immers is dit hetzelfde, als of men zeide Willem, de eerste Willem (in onderscheiding van andere) enz. welke laatste Willem alleen kortheidshalve verzwegen wordt.

I. 28. Bijvoegelijke naamwoorden of deelwoorden komen echter ook somwijlen zonder eenig lidwoord achter zelfstandige naamwoorden, als: de lof van de Ruiter, eenen held een menschliedend als dapper. Doch in dit geval nemen zij de gedaante van bijwoorden aan, voor zoo verre zij geheel onverbogen blijven, zoo als uit het aangeroerde voorbeeld blijkt, en nog nader blijken kan uit het volgende: Arasius en de Troos, twee mannen de bewondering van alle eeuwen waardig, die de bewondering van alle eeuwen waardig zijn. Achter de werkwoorden zijn, worden, blijven namelijk is het bijvoegelijk naamwoord altijd onverbogen, als: de boomen zijn groen; de kinderen worden groet; de appels blijven zuur.

I. 29. Een bijvoegelijk naamwoord kan eigenlijk niet zonder een zelfstandig naamwoord plaats hebben. In twee gevallen echter geschiedt dit; 1) wanneer het in betrekking staat tot een kort voorafgaand of volgend zelfstandig naamwoord, als de naarstige leerling wordt geprozen, de trage veracht; de ge rigtheid draagt het zwaard in de een, de mugschout in de andere hand. 2) Wanneer het zelfstandig naamwoord ligt te raden is, als: op den derden van Wijnmaand werd het beliegd

Lijden ontzes, dat is, op den derden dag

I. 30. Bij zamengestelde zelfstandige naamwoorden heeft het byvoegelyk naamwoord eigenlijk alleen betrekking tot het laatste lid der zamenstelling, dat het geslachts bepaalt, als: de brave huissrader, de künstige iijrwerkmaker. Intusschen heeft het gebruik hiervan in sommige gevallen eene uitzondering gemaakt, als: een zyden kousenmever; het oude vrouwenhuus enz., waar zyden, oude niet tot meven en huus, maar tot kousen en vrouwen behooren, en als het ware een lid der zamenstelling uitmaken; weshalve men dezelve niet ongewoelyk door een dwarsstreepje met hunne zelfstandige naamwoorden verbinden kan, op deze wyse: zyden-kousenmever enz.

I. 31. Men kan, vooral in den gemeenzamen spreektrans, bij de vereeniging van twee byvoegelyke naamwoorden, die denzelfden uitgang hebben, dien uitgang in het eerste afskappen en alleen bij het tweede plaatsen, en duidt in dit geval de afskapping door een dwarsstreepje aan, als: eene troos - en zegenryke leer; een iis - en inwendig gevoel

I. 32. De byvoegelyke naamwoorden beheerschen ook naamvallen, en met 1) den tweeden, als: zijns verstands magtig; des doods schuldig; zijner onschuld bewijst enz.; doch dit gebruik behoort thans voornamelyk tot den hoogerenschryfstyl, terwijl men in den gewonen spreek- en schryftrans zich meestal van voorzetselen of den vierden naamval bedient, als: zijn verstand magtig; den dood schuldig; van zijne onschuld bewijst enz. 2) Andere verzoeken den derden naamval, als: niemand is Gode inmage gelijk; iijw bezoek is mij aangenaam; een kind moet

zijnououderen gehoorzaam zijn; het merken is u nützig enz. In den gemeenzamen styl echter worden hiervoor meermalen voorzetselen gebruikt, als: niemand is aan God gelijk; een kind moet gehoorzaam zijn aan zijne ououderen; dit is nützig voor u enz. - 3) Den vierden naamval vorderen die byvoegelyke naamwoorden, welke maat, gewigt, waarde of ououderdom aanduiden, als: arie ellen lang; tien pond zwaar; vier stuivers waardig; veertien jaren oud enz.

I. 33. De byvoegelyke naamwoorden regeren, voor zoo verre zij deelwoorden zijn, den naamval, toebehoorende aan het merkwoord, waarvan zij genomen zijn, als: luicheid is eene den mensch onteerende ondeugd.

I. 34. Wanneer twee rooouwerpen, met opzigt tot zekere eigenschap, door middel van den vergrootenden trap met elkanderen vergeleken worden, zoo moet achter dien trap altyd dan komen, als: Pieter is naarstiger en leerzamer dan Karel; Chietje is grooter dan Lotje. In de gegevene voorbeelden ziet men dat eene ongelijkheid words aangeduid. Doch, wanneer men eene gelijkheid wil uitdrukken, zoo geschiedt dit door zoo of even, als, bij voorbeeld: Chietje is even groos als Lotje; ik meet dit zoo goed als gij.

I. 35. De overtreffende trap heeft den tweeden naamval, of een der voorzetselen van, iis, onder bij zich, als: de beste der menschen; de liefste van allen; de rijkste iis het dorp; de aanzienlijkste onder zijne medeburgers.

I. 36. De byvoegelyke naamwoorden nemen sommijlen de natuur van bywoorden aan, wannere zij namelyk niet dienen, om de eigenschap van eenigen persoon of zaak iis te drukken, maar alleen, om de beteekenis van een ander byvoegelyk naamwoord nader te bepalen, als: eene zochts ruischende beek; eene

aangenaam riekende bloem enz. maar zacht en aangenaam
niet tot beek en bloem, maar tot de eigenschappen, die
aan beide worden toegekend, behooren.

D. Over de voornaamwoorden.

I. 37. Van de persoonlijke voornaamwoorden (om mee-
tere te beginnen) worden die, welke den eersten en tweeden
persoon aanduiden, zonder onderscheid van geslacht, gebe-
zigd, omdat deze personen uit hunnen aard reeds genaeg
bepaald en kennelijk zijn. De derde persoon daarentegen, die
tot allerlei afwezige voorwerpen betrekking heeft, komt in
het enkelvoud onder driederlei geslachts voor.

I. 38. Omtrent het vrij gemeenzaam gebruik van gijlie-
den, ulieden in het meervoud zij aangemerkt, dat hetzelfde
over het algemeen is af te keuren, als op eene verkeerde
onderstelling rustende, en, zonder de duidelijkheid grootelyks
te bevorderen, de rede met eene onberallige herhaling van niets
beduidende klanken bewaarende. Gij toch, hoe zeer thans, ook
als enkelvoud, alleen in gebruik zijnde, is oorspronkelijk een
meervoud, termijl die, en in de verbogene naamvallen dij, het
oude en echte enkelvoud is. Voorts is het gemeentlijk ook van
elkanders genaeg blykbaar, of de rede tot een' of meerdere perso-
nen gerigt zij.

I. 39. Niet zelden volgt achter een voornaamwoord
een zelfstandig naamwoord, het welk ter nadere omschrij-
ving van hetzelfde diens. In dit geval moet het zelfstandig
naamwoord met het persoonlijk voornaamwoord in getal en
naamval overeenkomen; doch het geslacht kan verschillen, als:
ik schonk hem, dien verrader, te onbedachts mijn vertrouwen.

Hij gaf mij, zijnen opregten vriend, gehoor. Dit boek wordt
u, den vlijtigsten en gehoorzaamsten leerling, ten ge-
schenke gegeven. Het afsterven van hem, de hoop en
het sieraad van zijn geslacht, wordt door allen betreurd.

I. 40. Het voornaamwoord van den derden persoon
volgt gemeentlijk het geslacht der voorwerpen, waartoe het
betrekking heeft, niet dat der woorden, waardoor die
voorwerpen worden aangeduid, als: zijne Majesteit gaf
te kennen, dat hij verlangde. Het meisje liet het kind
vallen, dat zij op haren arm droeg. De Min (Cupido) lachte
te, toen hij mij zijnen pijl in het hart geschoten had. De
woorden zelven intusschen behouden altijd het hun eigen
geslacht, als: de pijlen der Min, niet des Mins of van den
Min; de wagen van de zon, niet van den zon, ofschoon
men van de zon, naar de Heidensche fabeller als een God
voorgesteld, zegt, dat hij zijnen wagen menst.

I. 41. Het mederkurige zich wordt gebruikt, wanneer
het merkwoord op den handelenden persoon zelven te rug
merkt, als: hij beroemt zich niet hem; hij verspreekt zich;
zij vermoest zich; zij eigenden het zich toe. — Sommigen
vinden men zich ook voor elkanderen gebruikt, als: zij om-
helsden zich enz. Doch dit gebruik behoort, als onbestaan-
baar met den aard onzer tale, vermijd te worden.

I. 42. Wanneer het voornaamwoord van den derden
persoon niet tot den persoon, die het hoofdonderwerp der
rede is, maar tot eenig' ander' voorafgaand' persoon betrek-
kelijk is, zoo moet hetzelfde, duidelijkheidshalve, met de voor-
naamwoorden dize, die of dezelve vermisfeld worden, b. v.: de
veldheer was gewond in den slag, en, toen hij door den heil-
master verbonden zou worden, kreeg dize (of dezelve, met hij)

enen kogel in het hoofd. Dit is hier duidelijk, dat men het laatste op den heelmester gedaeld wordt; doch, wanneer voor deze of dezelve het voornaamwoord hij gesteld wordt, zoo ontstaat er gevaar van misverstand, aangezien dit hij, volgens den aard onzer taal, tot het hoofdonderwerp der rede, en dus hier tot relatie, terug gebragt moet worden.

I. 43. Men laat het geslachts en den persoon onbepaald: men zingt; men lacht enz. — Voorts dient omtrent dit men nog aangemerkt, dat hetzelve kwalijk tot mi verkort wordt, aangezien en geen uitgang is, maar tot het woord zelf behoort.

I. 44. Iemand en het tegengestelde niemand kunnen mede tot de persoonlijke voornaamwoorden gebragt worden. Ten aanzien van dit laatste merken wij aan, dat hetzelve altijd aan, nooit als achter zich moet hebben, als: ik ken, de niemand in de stad dan hem, niet als hem. Hetzelve geldt omtrent niets, nooit, nergens, ander enz.

I. 45. De bezittelijke voornaamwoorden zijn in der daad niet anders dan bijvoegelijke woorden, van de persoonlijke voornaamwoorden gevormd. Als dien hoofde volgen zij ook, bij hunne verbinding met zelfstandige naamwoorden, de regelen, die te voren omtrent de bijvoegelijke naamwoorden zijn opgegeven.

I. 46. Wij hebben, zoo in het enkel- als meervoud, twee bezittelijke voornaamwoorden van den derde persoon voor de beide geslachten, zijn, namelijk, hij en haar, welke wij onderscheiden gebruiken, naarmate van een man, nelyk of vrouwelyk voornwerp gesproken wordt. Dus zegt men van eenen koning, zijne, van eene koningin, hare majesteit, en zoo in alle andere gevallen. Wij maken hier,

van voornamelyk gewag, om te doen opmerken, welke eene aanwinst van duidelijkheid zulks aan onze taal gene bonen vele andere talen, die eene dergelyke onderscheiding missen.

I. 47. De bezittelijke voornaamwoorden worden, even als de persoonlijke (zie I. 40.) op het geslachts van den persoon, niet op dat van het woord, betrekkelijk gemaakt, als: de Min (Cupido) schiet zijne pylon; de zon (voor den zonnegod genomen) beklimt zijnen wagen; het wijf verwaarloost hare kin, deren enz.

I. 48. Wanneer zelfstandige naamwoorden van het, zelfde geslachts en getal voorafgaan, kan het sommigen onzeker zijn, waartoe het bezittelijk voornaamwoord gebragt moet worden. In dit geval behoort men voor zijne, hijne, ne of hare, den tweeden naamval deszelfs of derzelver in plaats te stellen, wanneer een andere dan de handelende of hoofdpersoon der rede bedoeld wordt, waartoe het bezittelijk voornaamwoord in zijn aard terug keert. Dus moet men zeggen: Titius meldt zijnen vriend, dat hij deszelfs huis verkooft heeft; wanneer niet het huis van Titius, maar dat van zijnen vriend bedoeld wordt. Doch, zoodra het verband der rede alle onzekerheid hieromtrent uitsluit, behoeft men zich aan het voorgestelde niet te houden. Dus, bij voorbeeld, is er geene zwarigheid, om te zeggen: Titius meldt zijnen vriend, dat hij aan zijn verzoek voldaan heeft, mijl de zin hier genoeg keert, dat het laatste zijn niet anders dan tot vriend behooren kan.

I. 49. Ofschoon de werkwoorden zijn, blijven enz. worden de bezittelijke voornaamwoorden ook, even als de bijvoegelijke naamwoorden, overbogen gebruikt, als: de bezitting is mijn;

Genly ~~carminA~~ ~~pp=17~~ ~~カリ~~ ~~カリ~~
 著月 ~~カリ~~
 schiet bekolint meldt w is
 射 撃 報 告 報 告
 het kocht onwetendheid my
 買 取 不 知 情 形
 bepoelt Zuchtigheid voldaan k? my
 探 査 欲 望 満 足 欲 望 満 足
 leeft ~~探 査~~ antwoorden v. r. a.
 生 活 答 復 答 復
 gotsragt van
 欲 望 欲 望
 wie beschuldigd dictekunst van
 誰 被 告 誣 詐 術 術
 bedienend gelden befeestig zich
 使 用 資 金 使 用 資 金
 ge- (土)

I. 52. De aanwijzende voornaamwoorden, die genoemd, om,
 dat of onderscheidene voorwerpen aanwijzen, waaraan zoo wel met
 zelfstandige naamwoorden, of in betrekking tot dezelve, als op
 zichzelve staande, gebruike, als: die som is moeijelijk. Kunst gij
 dezelve (namelijk som) maken? zulken, die seguurig zijn iets
niets te doen gelovenheid
 何 事 也 信 任 也
 boden macht over de
 使 命 權 威
 breedere verplicht redig
 廣 大 之 責 任 誠 實
 ge- (土)
 van den nadruk dienstig, als: de brave leerling, die zijne
 onderwijzers beins en verbodig, die altijds zedig, merkzaam

en oplettend is, die is lof en belooning waardig.

I. 54. Door deze duidt men iets, dat nabij en tegen,
 woordig is, door gene iets meer afgelegens aan, als aan
deze en gene zijde der rivier. ook met betrekking tot
 een zelfstandig naamwoord, als: Pieter en Klaas zijn van
een geheel tegengesteld gedrag; deze (Klaas) doet alles, wat
zijne ouders en leermeesters hem gebiedin, gene (Pieter) mei,
gers steeds hijn te gehoorzamen. Wanneer men van drie za,
 ken spreekt, die van elkander aflaggen, zegt men van de naa,
 ste deze, van de middelste die, en van de meest afgelegene
gene, als: ik zat in deze kamer, zij in die en hij in gene.
Deze en gene worden ook dikwerf bijengeraegd, om ver,
 scheidene onbepaalde dingen van iene soors aan te duiden,
 als: ik heb dit uit deze en gene omstandigheden opgemaakt.

I. 55. Het onzijdige dit wordt altijd voor het merkwoord
 zijn gebruike, ook wanneer daarop een zelfstandig naamwoord
 van het mannelijk of vrouwelijk geslachts, of in het meervoud
 volgt, als: dit is zijne geliefte bezigheid; dit zijn de nuttigste
oefeningen. Hier voor dit te stellen deze, strijds tegen den
 aard van ons taalgebruike; gelijk daarmede niet minder strij,
 dig is het voornaamwoord achter het merkwoord te plaas,
 ten, bij voorbeeld: de zaak is deze; mijn vermoek is dit;
 voor: dit is de zaak; dit is mijn vermoek.

I. 56. In plaats van de aanwijzende voornaamwoor,
 den deze en die, kan men, doch in den ongebondenen stijl
 alleen van zaken, niet van personen, in de verbogene
 naamvallen ook hier en daar gebruike, als: er is hiervan
(van deze zaak) veel gesproken; ik sla daaraan (aan die zaak)
geen geloof.

I. 57. De gene, het gene behoort tot de aanwijzende

hes goed blijft uw. Ook rooraan: zijn is de erfenis; uw is hes rijk.

I. 50. Ontrent de vragende roornaamwoorden merken mij eerstelyk aan, dat men in denzelfden naamvat moet antwoor- den, waarin gevraagd wordt, als: mien behoort dit boek? mij (roluut: mij behoort dit boek). Wie heeft dit geschreven? mijn broeder, (roluut: mijn broeder heeft dit geschreven).

I. 51. Nog merken mij aan, dat, in plaats van de vra- gende roornaamwoorden, in de verbogene naamvallen, van zaken dikwijls waar gebruikt wordt, als: waarvan (van welke zaak) wordt hij beschuldigd? waarover (over welke zaak) hebt gij gesproken? Doch, wanneer personen bedoeld worden, zoo behoort men, buiten den stijl der dichtkunst, zich van de roornaamwoorden te bedienen, als: van wien (van welchen persoon) spreekt gij? wien (welken persoon) zal het gelden?

I. 52. De aanwijzende roornaamwoorden, die genoemd, om, dat zij onderscheidene roormerpen aanwijzen, worden zoo wel met zelfstandige naamwoorden, of in betrekking tot dezelve, als op zichzelfne staande, gebruikt, als: die som is moeilijk. Kun gij dezelve (namelyk som) maken? zulken, die bezwaarig zijn iets nuttigs te leren, wordt de gelegenheid daartoe aangeboden.

I. 53. Men wachte zich voor het overtollig gebruik van het roornaamwoord die, dat, als: mijne moeder die heeft het gezegd; het kind, dat is gevallen; voor: mijne moeder heeft het gezegd; het kind is gevallen. Somwijlen echter, wan- neer op den genaamden persoon sone breedere omschrijving vol- gt, is het gebruik van het roornaamwoord tot herordering van den nadruk dienstig, als: de brave leerling, die zijne onderwijzers semina en verbodigt, die altijd zedig, werkzaam

en opletend is, die is lof en belooning waardig.

I. 54. Door deze duidt men iets, dat nabij en tegen- woordig is, door gene iets over afgelegens aan, als aan deze en gene zijde der rivier. ook met betrekking tot een zelfstandig naamwoord, als: Pieter en Klaas zijn van een geheel tegengesteld gedrag; deze (Klaas) doet alles, wat zijne ouders en leermesters hem gebiedt, gene (Pieter) mei- gers steeds hem te gehoorzamen. Wanneer men van drie za- ken spreekt, die van elkander afleggen, zegt men van de naa- ste deze, van de middelste die, en van de verst afgelegene gene, als: ik zat in deze kamer, zij in die en hij in gene. Deze en gene worden ook dikwerf bijengeroegd, om ver- scheidene onbepaalde dingen van zine soort aan te duiden, als: ik heb dit uit deze en gene omstandigheden opgemaakt.

I. 55. Het onzijdige dit wordt altijd voor het merkwoord zijn gebruikt, ook wanneer daarop een zelfstandig naamwoord van het mannelijk of vrouwelijk geslacht, of in het meervoud volgt, als: dit is zijne geliefte bezigheid; dit zijn de nuttigste oefeningen. Hier voor dit te stellen deze, strijdt tegen den aard van ons taalgebruik; gelijk daarmede niet minder strij- dig is het roornaamwoord achter het merkwoord te plaa- tzen, bij voorbeeld: de zaak is deze; mijn vermaak is dit; voor: dit is de zaak; dit is mijn vermaak.

I. 56. In plaats van de aanwijzende roornaamwoor- den deze en die, kan men, doch in den ongebonden stijl alleen van zaken, niet van personen, in de verbogene naamvallen ook hier en daar gebruiken, als: er is hier van (van deze zaak) veel gesproken; ik sla daaraan (aan die zaak) geen geloof.

I. 57. De gene, het gene behoort tot de aanwijzende

niet tot de betrekkelijke voornaamwoorden. Men mag dus niet zeggen; het gerucht, hetgeen (voor hetwelk) verspreids words, is ongegrond. Intüschen is hetgene of hetgeen voor hetgene dat reeds door het gebruik gemettigd, als: hetgeen ik zeg is waarheid.

I. 58. Dezelve en dezelve verschillen grootelyks in nadruk van betekenis. Het eerste zegt enkel zoo veel, als die, en words alleen met opzigt tot een voorgaand zelfstandig naamwoord gebuiks; het laatste verzekert, dat het niemand anders is, dan de bekende of bedoelde persoon, en heeft doorgaans een zelfstandig naamwoord bij zich. Het een en ander is blykbaar in het volgend voorbeeld: ik vraag naar den leerling, die zoo fraai gescheven had; de meester wies mij denzelven en vroegde er bij: dezelfde jongen mist ook in het lezen uit. Somtijden words dezelfde ook zonder zelfstandig naamwoord gebuiks, als: hij is nog dezelfde, die hij altijd was; of ook eenvoudig: hij is nog altijd dezelfde.

I. 59. De betrekkelijke voornaamwoorden, die eene tusschengervogde uitdrukking naar een te voren genoemd voorwerp terug voeren, komen met hetzelfde in getal en geslachts overeen, maar hangen, met opzigt tot hunnen naamval, van de beheersching af, bij voorbeeld: het kind, dat zich wel gedraagt, words door ieder bemind. (Hij) rader, wiens woorden ik altijd geloof, heeft mij dit gezegd. De prijs, dien of welken ik ontvangen heb, bestaat in een fraai boek.

I. 60. Wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden voorafgaan, zoo moet het voornaamwoord, dat op dezelve betrekking heeft, in het meervoud staan, als: de

achting, zaijuching en het vertrouwen, welke hün ten deel vielen, niet hetwelk hün ten deel viel, dat verkeerd zou zijn.

I. 61. In gevalle het betrekkelijk voornaamwoord tot eene geheele rede terug keert, komt er geene bepaling van het geslacht te pas, en words derhalve het voornaamwoord in het onzijdige geslacht gesteld, als: ik vond de kinderen bezig met hünne les te leeren, dat mij zeer aangenaam was.

I. 62. In een enkel geval words het zelfstandig naamwoord herhaald, wanneer, namelijk, dit laatste te verre van het eerste verwijderd is, om de betrekking duidelyk te maken, bij voorbeeld: de meester had den leerlingen eene taak opgegeven, die zij gedurende den tijd, dat de school zoude stil staan, moesten afwerken; welke taak zij, bij hünne terugkomst, allen, afgedaan, medebragten.

I. 63. Welke of demelke words meestal in den degtigen, het kortere die doorgaans in den gemeenaamen styl gebuiks. Men kan echter het laatste ook in den meer verhevenen styl, ter behagelyke afmischeling, bezigen. Ook words hetzelfde in den eersten naamval gemeenlyk achter de persoonlijke voornaamwoorden gebuiks, als: ik, die u bemint; hij, die mijn vriend wil zijn; wy, die uw geluk beoelen. In de verbogene naamvallen daarentegen words liefst mie of melke geberigt, als: hij, wien ik mijn geluk te danken heb, zij, melken (of wien) de fortuin gunstig gemeest is enz.

I. 64. Hetgeen ten aanzien der vragende voornaamwoorden is aangemerkt, dat namelijk daarvoor in de verbogene naamvallen, wanneer van zaken gesproken words, waar gebuiks kan worden, geldt insgelyks omtrent de betrekkelijke, als: de pen, waarmede ik schryf; de grond, waarop wij

staan enz.

E. Over de werkwoorden.

1. Over de personen.

I. 65. Daar de kenteekening der personen aan het einde van onze werkwoorden niet scherp genoeg is, om alle misverstand en verwarring voor te komen, zoo vor, ders het Nederduitsch taalgebruik, dat men dezelve in den eersten en tweeden, en, bij afwezigheid van het zelfstandig naamwoord, hetwelk den persoon of de zaak uitdrukt, ook in den derden persoon door de voornaamwoorden aanduidt. Het is dus strijdig met den aard onzer taal, wanneer men, gelijk in den gemeenzamen stijl wel eens geschiedt, het persoonlijk voornaamwoord weglaat, als: hebbe uwen brief mel ontrangen; verklare bij dezen enz. voor: ik heb uwen brief mel ontrangen; ik verklare bij dezen enz.

I. 66. In de gebiedende wijze nochtans, waar de aangesprokene of tweede persoon reeds genoeg bepaald is, wordt het voornaamwoord weggelaten, ten zij deszelfs plaatsing nadrukshalve noodzakelijk zij, als: zoo uim broeder mij niet kan bystaan, help gij mij dan.

I. 67. Wanneer twee of meer werkwoorden tot denzelfden persoon behooren, wordt deze slechts eens genoemd, als: ik heb hem overal gezocht, maar niet gevonden. Hij leest, schrijft en cijfert zeer goed. In eene rede nochtans, waar het werkwoord het persoonlijk voornaamwoord voorafgaat, moet dit laatste herhaald worden, als: handelt gij echter tegen mijne maarschiming, en stort gij dus u zelven in het ongeluk, zoo

moet gij op mijne hulp niet rekenen. Hij onderneemt het, en vermoedelijk zal hij gelukkig slagen.

I. 68. Wanneer een naamwoord en een werkwoord eene zaak in haar geheel voorstellen, dan behoeft, bij hare nadere beschrijving, noch het naamwoord, noch het werkwoord herhaald te worden, b.v.: beide leerlingen gingen elk in een bijzonder vak uit, de eene in het lezen, de andere in het schrijven. Dikwilt ook wordt een werkwoord, hetwelk op twee personen betrekking heeft, bij den laagsten veramgen, als: Pieter houdt meer van spelen, Jakob van leeren. Als meisje bemint de poppen, de jongen de paarden.

2. Over de getallen of het enkel- en meervoud der werkwoorden.

I. 69. De werkwoorden staan altijd in hetzelfde getal, als de personen of zaken, waartoe zij betrekking hebben, als: de hond blaft; de nachtegale fluiten. Wanneer een werkwoord tot twee of meer voorafgaande voorwerpen, die in het enkelvoud staan, betrekking heeft, zoo moet hetzelfde in het meervoud gesteld worden, als: naar stijtheid, leergierigheid en gehoorzaamheid zijn het schoonste sieraad van kinderen. Doch, wanneer het werkwoord voorafgaat, zoo kan hetzelfde, hoe zeer ook tot meerdere voorwerpen, en onder deze zelfs een dat in het meervoud staat, behoorende, nochtans in het enkelvoud staan, indien slechts het naastvolgend voorwerp enkelvoudig is, als: er was in huis slechts één bed, één tafel en drie stoelen. Ook in de rekenkunst staat achter getallen, die een meervoud uit,

drücken, doorgaans een werkwoord in het enkelvoud, als: zes en drie is negen; tweemaal vijf is tien enz.

§. 70. Het meervoud des werkwoords is verder noodzakelijk, wanneer het in het enkelvoud staan, de voormerp der rede, door de bijvoeging van vier, verschillende hoedanigheidswoorden, inderdaad twee onderscheidene voormerpen aanduidt, als: de ware en valsche Godsdienstijner verschillen hemelsbreedte in hinnen uitmerkselen. — Ook verdienst hier nog een oude en door kiesche schryvers meermalen als een fraaiheid gebetigde spreekwijze vermeld te worden, namelijk: daar is er, voor daar zijn er; daar is er, die gelooven, die bemenen enz. — Deze spreekwijze nogtans moet slechts spaarzaam en niet dan in den deftigen stijl gebruikt worden.

§. 71. Wanneer onderscheidene personen voor een werkwoord geplaatst worden, dan geldt de eerste persoon boven den tweeden, en deze wederom boven den derden. Bij de veruiming van den eersten en tweeden, of ook van den eersten, tweeden en derden persoon wordt meestal het meervoud van den eersten voor het werkwoord gesteld, als: ik en gij; of ik, gij en hij, mij meten dit niet. Ook komt dit mij met eens voor aan, bij voorbeeld: mij, mijn vriend en ik, zijn bereid dit te doen. Wanneer de tweede en derde persoon bijeenkomen, zoo staat het werkwoord in den tweeden persoon van het meervoud, als: hij en gij, of gij en hij zijn daarran getuigen geweest.

3. Over de tijden der werkwoorden.

§. 72. De tijden worden, vooral in den dages, lijkschen spreektrans, met eens met elkanderen vermisfeld. Zoo gebruikt men den tegenwoordigen tijd voor den verledenen, wanneer van iets, dat kortelings voorviel, gesproken wordt, b. v.: gij hoort, dat ik mijne zaak met uits te verdedigen voor gij hebt gehoord. Denzelfden tijd bezigt men ook voor den toekomstenden, wanneer men iets bedoelt, dat kort aanstaande is: gaas gij morgen ook naar buiten? ik kom spoedig meer; voor: zult gij morgen ook naar buiten gaan? ik zal spoedig meer komen.

§. 73. Inzonderheid wordt in levendige verhalen de tegenwoordige tijd dikwijls voor den onvolmaakte verledenen in plaats gesteld, om den toehoorder bij het gebeurde als tegenwoordig te doen zijn, b. v.: terwijl ik gerust op mijne kamer zit, hoor ik plotselyk iemand angstig om hulp roepen. Ik vlieg naar buiten, en zie een vrouw in het water liggen. Ijlings spring ik in een schuitje, dat juist in de nabijheid lag, roei naar de ongelukkige toe en heb het geluk haar te redden. Deze wyze van voorstelling, in de verouderde spreektaal niet ongemeen, wordt door schilderaachtige geschiedschryvers en bovenal door dichters dikwijls gebruikt.

§. 74. Nog merken wij aan, dat een rede in den zelfden tijd moet worden voortgezet, waarin zij begonnen is, als: ik gaf den ongelukkigen alles, wat ik bij mij had. Om die reden moet ook het antwoord op

eene vraag in denzelfden tijd van de vraag staan.
hebs gij uinen vriend binnen kors ook gezien? ja,
ik heb hem gisteren bezocht.

4. Over de wijzen der merkwoorden.

I. 75. De aantoonende wijze wordt gebruikt, om iets stelligs en zekers, de aanvragende daaren tegen om iets twijfelachtigs en onzekers uit te drukken. Zoo dikwerf derhalve eene voorwaarde, een wensch of oogmerk, eenige hoop, vrees of iets dergelijks wordt aangeduid, moet men zich van de aanvragende wijze bedienen, als: men stond hem dere som toe, onder beding, dat hij van alle verdere aan spraak op de erfenis afzage. Och, dat hij eenmaal mij worde! De vader beastijdt zijn zoon, opdat hij deugdzaam worde. Ik hoop, dat in dit geen kwad moge doen. Ik vrees, of hij van die ziekte mel op, kome. — Wij zullen gelegenheid krijgen, om hierover bij de voegwoorden nog iets meer te zeggen.

I. 76. De gebiedende wijze wordt niet alleen gebruikt, om iets te bevelen, als: doe het geen is gezegd is; maar ook om op te wekken, te vermanen en te verzoeken of te bidden, als: volg den raad uiner ouderen, en gij zult gelukkig worden. Zorg dat ik alles in orde vinde. Geef, o God, ons uinen zegen. Ook bedient men zich van deze wijze, om een mogelijk geval verkort uit te drukken, als: mies rijk zonder vergenoegd te zijn, en gij zult ongelukkig mezen, dat is, wanneer gij rijk zijt en.

— Dit gebruik nochtans behoort alleen tot den stijl der welsprekendheid en dichtkunst.

I. 77. De onbepaalde wijze der merkwoorden, welke eene handeling zonder bepaling van persoon voorstelt, wordt ook dikwerf als een zelfstandig naamwoord met en zonder lidwoord gebezigd, als: het spe len moet alleen tot eene verpooring van het merken diene. Gehoorzamen is de pligt van kinderen. Ik ben mai van het wandelen. Hoog zingen is schade, lyk voor de borst.

I. 78. Omtrent de deelwoorden, welke aard en getal naar wij onderstellen, is de spraakkunst genoeg bekend zijn, merken wij alleen het volgende aan. De bedrijvende deelwoorden kunnen denzelfden naamval bij zich hebben, als de merkwoorden, waarvan zij afgeleid zijn, als: eene moed gevende vertrouwing; een vrucht dragende boom; de zich zelven behagende dwaas. — De verledene deelwoorden worden somwijlen ook in een bedrijvenden zin gebezigd, als: de ingedeelde zie, ke, dat is, die zich in beeld zich te zijn; een eer en pligt ver geten heeft. Zoo wordt ook iemand, die anderen diens, een bediende genoemd.

I. 79. Er is voorts in onze taal nog een bysonder gebruik der deelwoorden aangenomen, by 't welk een deelwoord, met een zelfstandig naamwoord of een voor-naamwoord vereenigd, op zich zelf en als bint, ten verband tot de verdere rede staat, b. v.: de oor log verklaard zijnde, trok het leger buiten de gren zen. Dit afgedaan zijnde, ging de vergadering uit

een. Men heeft lang getwist, of in deze spreke,
wijze de vierde of
ten, den oorlog of de
laatste is thans de
der de gemelde spr
het daarvoor, dat
mogelijk, te vermijden
eene omschrijving te
verklaard was en

5.

I. 80. Wanneer
in dezelfde betre
woord, dat zij m
ts eens geplaatst,
in bijgewoond k
heeft mij beloofd
met mij wandelen
deren worden bel

I. 81. Men r
het woord hebbe
gij hebt het mij
beloofd, ik heb m
heb het u met vro

heeft ook sommigen in den lijdenden staas plaats, door
de ongepaste vereeniging van de hulpwoorden zijn en
worden, als: mij is verhaald geworden, voor mij is ver
haald; ik bin daartegen door mijnen vader dikme^{er}
gewaarschijnd geworden, waar ik bin gewaarschijnd

voldoende was. — Intusschen verwarre men met de
afgekeurde verdubbeling van het hulpwoord hebben gema

rd in eenen anderen
heden veel te mer,
el moeten werken.
lds liggen gehad, d.
gelds bezitten, die

n het een
ndere.

de verbinding der
egwoorden, maar al
oord tot nadere be
re verbinding geschie
kwoord, of als deel
met of zonder te, by

deelwoorden met de
op de wijze van bij
nd mijnen vriend
herstel vervolgen. Ik
getuikend. De boeken
zoo words ook de

十七

beteekenis van het werkwoord komen, door bijvoeging
van het verleden deelwoord, nader bepaald, als: hij
kwam haastig aangelopen; hij kwam te paard gere
den; desgelijks die van het werkwoord gaan, als: alle
hoop ging verloren. Ook met willen hebben words

緩和膏 方書 驚膝凡亦八手足痛羅
堪者用其効如神
蜀葵 大麦 粟 耳中各五分
茴香 陳皮 乳香 沒藥 少
浮萍湯 治血凡瘡血風瘡八惣身
如癰疾十八元云
浮萍 白飯 川芎 薊芥 大芩
為首不香五分 耳中少
逍遙散 逍遙散之症ノ外ニ兼症
服年有動悸夢寐不安者於逍遙
散ノ方ニ加六味温胆湯黃連用元
則ハ其効如神

een. Men heeft lang getwist, of in deze spreekwijze de vierde of eerste naamval moes plaats hebben, den oorlog of de oorlog verklaard zijnde; doch het laatste is thans beslist. Intusschen houden wij, zoodat de gemelde spreekwijze geheel te duren afkeuren, het daarvoor, dat men best doet, met dezelve, zoo veel mogelijk, te vermijden, en zich ten dien einde van eene omschrijving te bedienen, b. v.: nadat de oorlog verklaard was enz.

5. Over de hulpwoorden.

I. 80. Wanneer twee of meerdere werkwoorden in dezelfde betrekking byeenkomen, wordt het hulpwoord, dat zij met elkanderen gemeen hebben, slechts eens geplaatst, b. v.: alles, wat ik gezien, gehoord en bijgewoond heb, heeft mij geleerd, dat enz. Hij heeft mij beloofd, dat hij morgen bij mij komen en met mij wandelen zal. Gehoorzame en naastige kinderen worden beloofd, ongehoorzame en luije gestraft.

I. 81. Men vermijde de ongepaste verdubbeling van het woord hebben, die met eens gehoord wordt, als: gij hebt het mij beloofd gehad, voor gij hebt het mij beloofd; ik heb het u met voorspeld gehad, voor ik heb het u met voorspeld. Eene dergelijke overtoelighheid heeft ook sommylen in den lydenden staas plaats, door de ongepaste vereeniging van de hulpwoorden zijn en worden, als: mij is verhaald geworden, voor mij is verhaald; ik ben daartegen door mynen vader dikwerf gewaarschuwd geworden, waar ik ben gewaarschuwd

voldoende was. — Intusschen verwarre men niet de afgekeerde verdubbeling van het hulpwoord hebben eens zins die gevallen, waarin dit woord in eenen anderen zin gebruikt wordt, als: ik heb heden veel te werken gehad, d. i. ik heb heden veel moeten werken. Ik heb lang eene groote som gelds liggen gehad, d. i. ik heb lang eene groote som gelds bezitten, die bij mij lag.

6. Over de verbinding van het eene werkwoord met het andere.

I. 82. Wij bedoelen hier niet de verbinding der werkwoorden door middel van voegwoorden, maar alleen die, waarbij het eene werkwoord tot nadere bepaling van het andere diens. Deze verbinding geschiedt door het nader bepalend werkwoord, of als deelwoord, of in de onbepaalde wijze met of zonder te, bij het andere te voegen.

I. 83. Bij de verbinding der deelwoorden met de werkwoorden, blijven de eersten, op de wijze van bywoorden, onverboogen, als: ik vond mynen vriend stervende in alle hoop op zijn herstel vervlogen. Ik zag de droefheid op zijn gelaas geteekend. De boeken lagen verspreid door de kamer. Zoo wordt ook de betekenis van het werkwoord komen, door byvoeging van het verleden deelwoord, nader bepaald, als: hij kwam haastig aangelopen; hij kwam te paard gereden; desgelijks die van het werkwoord gaan, als: alle hoop ging verloren. Ook met willen hebben wordt

het verleden deelwoord verbonden, als: ik wil mijnen last volvoerd hebben; ik wil het kind niet bedorven hebben, dat is: ik wil dat mijn last volvoerd worde; ik wil niet, dat het kind bedorven worde.

S. 84. Voorts geschiedt, volgens het boven aan gemerkte, de verbinding van twee merkwoorden, door het nader bepalend merkwoord in de onbepaalde wijze met of zonder te achter het eerste te plaatsen. Het de onbepaalde wijze zonder te worden verbonden, 1) die merkwoorden, welke slechts eene omstandigheid aanduiden, die tot elk bedrijf betrekkelijk kan gemaakt worden, terwijl de handeling zelve door de onbepaalde wijze wordt uitgedrukt. Deze zijn durven, kunnen, laten, moeten, mogen, willen, zullen, als: ik durf den meester niet tegenspreken; hij kan dien last niet dragen; hij laat een huis bouwen; ik moes deze taak afwerken; ik mag hem niet lijden; gij moogt dit niet doen; dat wil niets zeggen (waar willen zoo veel als een hulpwoord is) ook ik wil u alle hulp berijzen; dit zal niet gebeuren. 2) Enige andere merkwoorden, waarvan de zin en handeling met die van het volgende merkwoord in de onbepaalde wijze als eene onafgebroken keten uitmaken. Van dien aard zijn: heten (voor noemen, want in den zin van bevelen heeft het de onbepaalde wijze met te achter zich) helpen, hooren, leeren, noemen, voelen, zien, als: dat heet ik merken; hij hielp mij mijn goed pakken; ik hoor de vogels zingen; ik leer op de fluit spelen, ook voor onderrijken, als: hij leert de kinderen lezen; dat noem ik zja neerkwisten; ik voel mijn hart kloppen; ik zie

een' ooyevaar vliegen.

S. 85. De onbepaalde wijze zonder te komt voor, te ook achter blijven, als: hij blijft liggen; hij blijft doorlezen; achter gaan, als: ga ons zien, was daar gebuirs; en, in den gemeensamen stijl, gaan slapen, gaan liggen, gaan eten enz.; achter komen, als: ik kom ons zien, hoe zij het maakes; achter vinden, als: ik vond dat papier op straat liggen.

S. 86. Daar onze merkwoorden geen eigenen lijdenden vorm hebben, maar dezen alleen door middel van hulpwoorden verkrijgen, zoo wordt de onbepaalde wijze zoo met in een lijdenden als bedrijvenden zin bij ons geberigt. Dus kan: ik zie hem slaan, ik hoor hem roepen, zoo met beteekenen: ik zie, dat hij slaat; ik hoor, dat hij roept; als: ik zie, dat hij geslagen, ik hoor, dat hij geroepen wordt. Hierin zou sommigen dubbeltinnigheid kunnen geboren worden, welke men, of door omschrijving, of op eenige andere geschikte wijze, moet trachten te vermijden.

S. 87. Clochter andere merkwoorden volgt de onbepaalde wijze met te, een voorzetsel, dat zooveel als tot beteekent. Dit voorzetsel komt voor de onbepaalde wijze, zoo dikwerf de beteekenis van het eerste merkwoord slechts eene strekking, taenadering heeft tot die van het volgende. Zie hier eenige voorbeelden. Ik begeer, verlang, wensch hem te spreken. Ik hoop daar toe in staas te zullen zijn. Ik denk (ben voornemens) morgen naar suiter te gaan. Ik zal trachten, zien (voor trachten), pogen u te helpen. Ik ben bereid, gezind, gentgen, verpligt u u dien dienst te berijzen. Ik be,

neel, ik gelast, ik hees, ik gebied, ik verbied is dit te doen. Hij mees zich niet naar anderen te schikken. Hij vergas zijne boodschap over te brengen; en zoo in honderd anderen. Ook achter zijn, vallen, hebben en staan volgt de onbepaalde wijze met te, om daardoor eene mogelijkheid of noodzakelijkheid uit te drukken, als: hij is daar altijd te vinden, d. i. hij kan daar altijd gevonden worden; er valt nog veel op aan te merken, d. i. er kan nog veel op aangemerkt worden; er is nog veel te betalen, d. i. er moet nog veel betaald worden; ik heb nog iets te verrigten, d. i. ik moet nog iets verrigten; er staas ons nog veel te duchten, d. i. wij maeten nog veel duchten. — Desgelijks komt achter het voorzetsel zonder doorgaans de onbepaalde wijze met te, als: hij ver trok zonder afscheid te nemen. In een enkel geval nochtans words te meggelaten, als: hij ging zonder eten naar bed. — Eindelijk words ook de onbepaalde wijze met te gebruikt, wanneer dezelve het onderwerp der rede uitmaakt, als: het behage mij u te hooren; het is mijn plicht u te gehoorzamen, of ook: u te gehoorzamen is mijn pligt.

S. 88. Die werkwoorden, welke de onbepaalde wijze zonder te achter zich ontrangen, hebben in den volmaakt en meer dan volmaakt verledenen tijd de onbepaalde wijze achter het hulpwoord, als: ik heb hem zien wandelen; ik heb hem hooren spreken; hij heeft mij helpen dragen; ik heb hem doen verhuizen; ik heb hem laten schrijven, en zoo in alle anderen.

S. 89. Die werkwoorden daarentegen, welke de onbepaalde wijze met te achter zich ontrangen, behouden

in den volmaakt en meer dan volmaakt verledenen tijd de gewone wijze van verraeging, als: men heeft mij gelast, bevolen u dit ter hand te stellen; ik heb gehooft, verlangd, gemenscht hem te spreken, ik heb beloofd hem dit te zullen geven; ik had gemensd u eenen dienst te doen enz. — Van dezen regel zijn nogtans eenige uitzonderingen, als komen roor gebeuren; s. v. hij is komen te overlijden; behooren, als: ik had dit niet behooren te doen; meten, als: ik heb mij uit die zwarigheid niet weten te redden. Ook kunnen trachten, pogen, zoeken sommijlen de onbepaalde wijze, in plaats van het deelwoord, aannemen. — Opmerke, lijk is verder nog de afwijking, welke in de werkwoorden staan, liggen, zitten plaats heeft. Hier toch zegt men in de beide eerste tijden: ik sta of stond te wachten; hij ligt of lag te slapen; ik zit of zat te schrijven; terwijl men daarentegen in den volmaakt en meer dan volmaakt verledenen tijd zegt: ik heb of had staan wachten; hij heeft of had liggen slapen; ik heb of had zitten schrijven.

4. Verbinding van een werkwoord met een zelfstandig naamwoord.

S. 90. Een zelfstandig naamwoord kan op tweederlei wijze met een werkwoord verbonden worden, of als het beheerschende, of als het beheerscht worden, de deel. In het eerste geval schikt zich het werkwoord in getal en persoon naar het zelfstandig naamwoord, als: de klok slaat; de haan kraakt; wij verlan,

gen u te zien. Of, wanneer de beheersching in de onbepaalde wijze geschiedt, zoo ontrangs deze de woordjes u, om te of van voor zich, als: ik had de eer of het geluk den eersten prijs te behalen; het doet mij vermaak u te zien; het was mijn oogmerk, om u te gemaak te gaan; ik heb een afkeer van het liegen.

I. 21. In het tweede geval, wanneer namelijk het zelfstandig naamwoord door het werkwoord beheerscht wordt, bedient men zich ter aanduiding van die beheersching van den verbogenen naamval, of ook, waar deze aanduiding te kort schiet, van voorzetselen, als: de meester ter pres den naastigen Pieter; hij klaagde over de traagheid van Karol.

I. 22. De vierde naamval is, bij de beheersching van een zelfstandig naamwoord door een werkwoord, van het uitgestrekte gebruik. Deren naamval worden alle bedrijvende werkwoorden voor datgene, het welk het rechtstreeksch voorwerp is der handeling, als: de meester slaas den hond; de tuinman snoeis den boom; de paarden trekken den wagen; de arbeid versterks den mensch. Deze vierde naamval alleen wordt bij den lijdenden vorm in den eersten verwisseld, als: de hond wordt geslagen door den meester; de boom wordt door den tuinman gesnoeid; de wagen wordt door de paarden getrokken; de mensch wordt door den arbeid versterks. Sommige werkwoorden, die in den bedrijvenden staat twee vierde naamvallen bij zich hebben, nemen in den lijdenden ook twee eerste aan, als: ik noem hem vader; gij heet mij meester, waarvoor men in den lijdenden staat zegt: hij wordt vader door mij

genoemd; ik word meester door u geheeten.

I. 23. Kan, gelijk mij zeiden, alleen de vierde naamval bij den lijdenden vorm in den eersten verwisseld wordt, zoo blijkt het, dat men verkeerdelijk die voorwerpen, welke bij den bedrijvenden staat in den eersten naamval komen, bij den lijdenden in den eersten plaatst. Dus zegt men bij voorbeeld: men gelastte hem, zijnen hoed af te zetten; hij leerde den jongeling de aardrykskunde; alwaar hem en den jongeling niet in den vierden, maar in den derden naamval staan. Men moet derhalve, deze uitdrukkingen in den lijdenden vorm overbrengende, zeggen: hem werd gelast, zijnen hoed af te zetten; den jongeling werd de aardrykskunde door hem geleerd.

I. 24. Niet alleen de eigenlijk gezegde bedrijvende, maar ook de dusgenaamde wederkerige werkwoorden worden achter zich den vierden naamval des persoons, waarop hunne werking overgaat. Inderdaad toch zijn deze werkwoorden bedrijvend, en alleen daardoor van de werkwoorden, welke dien naam voeren, onderscheiden, dat hunne werking niet op andere voorwerpen overgaat, maar tot den handelenden persoon wordt terug gevoerd. Dus staat in de uitdrukkingen ik schaam mij, ik bezin mij, ik verwonder mij, het voornaamwoord mij telkens in den vierden naamval. Dezelfde naamval komt achter vele onpersoonlijke werkwoorden, welke eene bedrijvende beteekenis hebben, als: het bevreemds mij; het betreft u; het berouws mij; het verdriest mij.

I. 25. Ook enige onzijdige werkwoorden kunnen sommigen een vierden naamval achter zich verkrijgen, van

neer zij een bedrijf aanduiden, hetwelk onmiddellijk op een ander voormerp overgaat, of ook tot den handelenden persoon terug keert, als: bloed en etter smelt, zou; een gemeldigen dood sterven; den goeden strijd strijden; den langsten weg gaan; de trappen op- en afloopen; zich ziek of dood lagchen. Hetzelfde geldt omtrent sommige onpersoonlijke werkwoorden, als: het sneeuw's groote vlokken; het hagels gansche steenen.

I. 96. De vierde naamval komt ook altijd achter het hulpwoord laten, wanneer hetzelve gebruikt wordt om eene opmerking, een bevel of verzoek ins te drücken, als: laas ons vrolijk zijn; laas hem gaan; laas mij vertrekken.

I. 97. Kindelyk wordt ook de bepaling van tijd door den vierden naamval uitgedrukt, en wel, 1. op de vraag wanneer? Hij keerde den denden dag na zijne aankomst terug. 2. Op de vraag hoe lang? Ik heb den ganschen nacht gewaakt. Sommige insecten leven slechts ienen dag. 3. Op de vraag hoe dikwerf? Hij komt alle dagen bij mij. Deze vierde naamvallen intusschen hangen, naar het schijnt, niet eigenlijk van de werkwoorden, maar van verzamelde voorzetselen af, als: hij keerde op den denden dag terug; ik heb den ganschen nacht door gewaakt enz. Ook de grootte, zwaarte, breedte, waarde en prijs van eenig ding worden door vierde naamvallen aangeduid, als: hij is eenen duim gegroeid; het meegt een pond; het linnen is een el breed; het kost eenen gulden.

I. 98. Van, hoe zeer ook de vierde naamval van het uitgestrekte gebruik bij werkwoorden is, worden nogtans ook andere naamvallen daarmede verbonden. Van

den eersten naamval hebben wij reeds gezien, dat dezelve bij den ljdenden staas sommigen zelfs trumalen voorkomt, als: hij wordt vader door mij genoemd. Desgelijks kunnen de werkwoorden zijn, blijven, worden twee eerste naamvallen bij zich hebben, als: Pieter is een brave jongen; van blijft nog altijd dezelfde deugniet; Christje wordt een lief meisje.

I. 99. Oudtijds werd de tweede naamval ook bij vele onzer werkwoorden geroegd, als: zijner gedenken; zijner vergeten; zich zijner verwonderen; zich des ongelukkigen ontfermen, erbarmen; zich des vrachten, hoeden; zich der zaai aantrekken; zich zijner bekentenis niet schamen, en zoo in vele anderen. Thans is dit gebruik schier geheel verouderd, en alleen in den hoogerem stijl bij enkele woorden nog bewaard, als: zijner gedenken; zich eener zake niet schamen; zich des ongelukkigen ontfermen. Meestal gebruikt men ook hier een voorzetsel met den vierden naamval, als: aan hem gedenken; zich over eene zaak niet schamen; zich over den ongelukkigen ontfermen.

I. 100. Van uitgestrekte gebruik is de derde naamval bij de werkwoorden, wordende zoo wel bij bedrijvende, als onrijdige geroegd. — Bij bedrijvende werkwoorden staat het voormerp, waartoe de merking zich niet rechtstreeks uitstrekt, in den derden naamval, terwijl het onmiddellijk voormerp der merkinge in den vierden staat, b.v. iemand iets geven, ontnemen, bevelen, toezeggen, onthouden, voorspellen, vertrouwen, toestaan, meigeren, en honderd anderen. Wanneer men dus van eenen braven vader zegt: hij geeft zijnen kinderen een goed voorbeeld, zoo staas zijnen kinderen in den derden, voorbeeld in den vierden naamval.

I. 101. Desgelijks komt de derde naamval bij vele onzijdige werkwoorden, als: hij blijft zijnen vriend steeds bij; hem is onrecht geschied; het bekwam hem kwalijk; het smaakt mij goed; de pen viel mij uit de hand; de hova is hem van het hoofd gewaaid, en zoo in vele anderen. Somwijlen gebruikt men voor den derden naamval ook het voorzetsel aan met den vierden, als: dit boek behoort aan Pieter; hij heeft veel goeds aan mij gedaan.

F. Over de telwoorden.

I. 102. De telwoorden worden doorgaans, even als de byvoegelijke naamwoorden, voor hunne zelfstandige naamwoorden geplaatst, als: nier meken; zes maanden; tien guldens; op den derden dag der maand. Somwijlen echter komen dezelve achteraan, als: in het jaar vijftienhonderd twee en zeventig werd de Briel door de Watergeuzen ingenomen. Ook bij de aanhaling van eene plaats uit eenig boek, waarbij men zich liefst van cijferletters bedient, als: Psalm 3, vers 3.

I. 103. Omtrins de iuringtallen moet het volgende worden aangemerkt. Het meervoudige uren heeft een merkwoord in het enkelvoud bij zich, als: het is drie, vijf, twaalf uren. Ook wordt het woord uur somtijds meggelaten, als: de klok slaat zes; hij kwam na half twaalf. In dit geval wordt het telwoord niet zelden verbogen, als: ik ben voor zesfen opgestaan; ik zal na vijfen bij u komen.

I. 104. Schoon de telwoorden doorgaans geen lidwoord voor zich dielden, kan en moet dit echter som-

wijlen plaats hebben, wanneer zeker bepaald getal voorwerpen, met uitsluiting van andere, bedoeld wordt, als: hij heeft de zes dukaten verdiend, die namelijk, welke als belooning van zeker bedrijf werden uitgelooft. Geef mij de tien guldens, die namelijk, welke voor u liggen, of van welke gesproken werd. Thales was een van de zeven Wijzen van Griekenland, d. i. een van die zeven mannen, die, bij uitsluiting van anderen, de Wijzen genoemd worden.

I. 105. Natuurlijk staat bij een meervoudig telwoord een zelfstandig naamwoord in het meervoudige getal, als: het kind is zestien maanden oud; het linnen kost zes, tien stuivers de el. Hiervan echter is eene enkele uitzondering. Zoo met het gebruik des, wanneer het getal een bou- honderd en duizend is, het zelfstandige naamwoord in het enkelvoud gesteld wordt, als: honderd en een gulden; tweehonderd en eene el; duizend en eene blad, zijde; drieduizend en een jaar. Inderdaad echter is dit minder eene uitzondering, dan met eene verkorte wijze van spreken, als: honderd en een gulden, voor honderd guldens en een gulden; tweehonderd en eene el, voor tweehonderd ellen en eene el, en zoo in de overigen. Desgelijks hebben de telwoorden, met half zamengesteld, schoon inderdaad eene meerderheid aanduidende, echter een zelfstandig naamwoord in het enkelvoud bij zich, als: der, dehalf el; nierdehalve stuiver; zesdehalve gulden.

I. 106. Opmerkelijk ook is de keurige onderscheiding, welke ons taalgebruik heeft ingevoerd, wanneer meten, sommen en gewijten, of als verdeeld, of als vermenigd, voorkomen. In het eerste geval staan zij na

zinnelijk in het meervoud, wanneer het daarbij gevraagd telwoord eene meervoudigheid aanduidt. In het laatste geval daarentegen staan zij in het enkelvoud, ofschoon ook het telwoord een meervoudig getal beteekent. Dus zegt men: er zijn vier lasten tarwe, wanneer iedere last op zich zekere is en afzonderlijk words aangemerkt. Doch, wanneer daarentegen deze vier lasten slechts eene vergaderde menigte tarwe uitmaken, zoo zegt men: er is vier last tarwe. Desgelijks zegt men: daar zijn honderd guldens, wanneer men honderd stukken van die munt bedoelt. Doch, wanneer men slechts op de hoeneelheid geteeld ziet, zonder de bijzondere geldsoort in aanmerking te nemen, zoo zegt men: daar is honderd guldens, het zij de waarde daarvan in andere geldmuntten, of ook in guldens zekere voorhanden zij. Hetzelfde heeft ten aanzien van gemigten plaats. Zoo zegt men: tien ponden suiker, thee, wanneer de ponden afzonderlijk gewogen en gepakt zijn, maar integendeel, een suikerbrood van dertig pond; een kistje thee van honderd pond.

§. 107. Omtrents het woord beide moet aangemerkt worden, dat hetzelfde in het enkelvoud geplaatst words, wanneer het niet tot twee afzonderlijke voorwerpen, maar tot twee zaken betrekking heeft, welke als een geheel beschouwd kunnen worden, b. v.: hij is gewoon veel te eten en lang te slapen; beide is schadelijk voor de gezondheid.

§. 108. Omtrents al, alle, welke men tot de algemeene telwoorden kan brengen, hebben wij insgelijks het een en ander aan te merken. Al words onverbijzellig gebruikt, wanneer het voor een lidwoord of bezittelijk

voornaamwoord komt, als: hij deed al den arbeid; ik heb al mijnen voorraad uitgeput; ik heb hem in al zijnen kommer getroost; al mijne vreugde is vervlogen. In het meervoud echter kan het ook overbogen worden, b. v. alle mijne bezittingen zijn verloren; alle ijve pogingen zijn vruchteloos. — Alle in een verzamelen zin genomen, en zoo veel als gansch, geheel beteekenende, blijft onverbogen, als: ik neem alle arbeid, die daaraan vast is, gemillig op mij. Door achteloosheid versterkt men zich van alle voorspoed. Hij ziet alle kommer geweken. De meelde verdoofs alle gevoel van deugd. — Desgelijks blijft het onverbogen, wanneer de daarbij gevraagde zelfstandige naamwoorden, schoon in het enkelvoud staande, echter een verzamelen zin hebben, als: ik ken alle man van die plaats; men hoort er alle dag van; deze gewoonte heerscht onder alle volk. — Daarentegen words alle overbogen, wanneer het de beteekenis van elk, ieder, allerlei heeft, b. v.: hij is afkeurig van allen arbeid. Hij geeft zich aan allen wellust over. Sindelijk zij nog gezegd, dat alle dikwerf diens, om den zin van het woord, waarbij het gevraagd is, te versterken, b. v.: ik leg mij daarop met allen mogelijken ijver toe; hij vermaande hem daartoe met allen ernst.

§. 109. Alles, gevraagd bij den overtreffenden trap der bijvoegelijke naamwoorden, beteekent zoo veel als van allen. Dit is allergrootste, allerbeste, de grootste, de beste van allen. Hieruit blijkt het, dat deze uitbreiding van den overtreffenden trap verkeerdelyk gebruikt words, zoo dikwerf er slechts van twee voorwerpen gesproken words.

G. Over de bywoorden.

I. 110. Daar de meeste onzer byvoegelyke naamwoorden ook als bywoorden kunnen gebruike worden, zoo kan het somwijlen onzeker zyn, of men een woord als byvoegelyk naamwoord, of als bywoord moet aanmerken; met andere woorden, of men hetzelve tot het werkwoord of tot een naast voorgaand zelfstandig naamwoord betrekken moet. Dus kan b. v. de uitdrukking hij beschryft hem eenvoudig, evenzeer beteekenen, hij beschryft hem op eene eenvoudige wyze, als hij beschryft hem als iemand die eenvoudig is. Words nu dit laatste bedoeld, zoo moet men de dubbelsinnigheid door eene nadere verklaring ontwijken; hij beschryft hem als eenvoudig, of als een eenvoudig mensch.

I. 111. De bywoorden moeten altyd onmiddellijk bij en doorgaans voor het woord geplaatst worden, waar hunne werking vereischt words, als: het is mij altyd aangenaam u dienst te doen, niet het is altyd mij aangenaam u dienst te doen. Dikwerf kan door verplaatsing des bywoords een geheel andere zin geboren worden. zoo beteeken het zeggen: het is mij niet geoorloofd te gaan, geheel iets anders, dan: het is mij geoorloofd niet te gaan.

I. 112. Om eene gelykheid in de wyze van werken aan te duiden, bedrijs men de woordjes zoo, even en als, b. v. Pieter kent zyne les zoo of even goed als Karel. Eene ongelijkheid words uitgedrukt door den vergrootenden trap met dan, als: Pieter kent zyne les beter dan Karel. Wanneer men eene zaak, ten aanzien der overkin-

ge, boven alle overige verheft, zoo bedient men zich van den overtreffenden trap, als: Pieter kent zyne les het beste. Of men plaatst voor dien trap ten of op het, als hij vermaande hem ten ernstigste; hij verzocht mij op het vriendelykst.

I. 113. Oudtyds plags men in onze taal twee ontkenningwoorden byeen te voegen, om de ontkenning te versterken, waartoe men zich gemeenlyk van en, bij omzetting voor ne, bediende, als: ik en mist niet, wat te doen. Doch het tegenwoordige gebruik heeft dit geheel verworpen en aulast geene byeenvoeging van twee ontkenningwoorden. Men bezige dus nimmer het woordje niet by een werkwoord, waarin reeds eene ontkenning ligt opgesloten, als: hij ontkende dit niet gedaan te hebben, voor hij ontkende dit gedaan te hebben: zelfs niet by woorden, waarin de ontkenning niet zoo duidelyk vervat is, als: wacht u het niet te zeggen, voor wacht u het te zeggen. Niet words ook meermalen gebruike, om de benestigende uitdrukking te versterken, als: Hoe groos was niet mijne verwondering, toen ik hem voor mijne oogen zag staan!

H. Over de voorzetselen.

I. 114. De natuur en het gebruik der voorzetselen, mitgeders hunne veraeeling in scheidbare en onscheidbare zyn, naar myn vertrouwen, is de spraakkunst genaeg bekend. Wy zullen derhalve hier eenige andere aanmerkingen omtrent dezelve in het midden brengen.

I. 115. De voorzetsels, voor een zelfstandig naam,

woort komende, beheerschen hetzelfde, of, met andere woorden, plaatsen hetzelfde in een verbogenen naamval. Oudtijds was deze veelal de tweede, waar van wij nog de sporen overig hebben in met der tijd, voor 's hands, in der daad, in aller yf, van ouds, ter gaeder trouw enz. Thans is dit gebruik van den tweeden naamval, met uitzondering van de genoemde en enige andere uitdrukkingen, geheel verouderd.

I. 116. In de meeste spraakkunstige opstellen worden wel aan de voorzetsels onderscheidene naamval, len toegekend, doch zonder genaagzamen grond. In der daad beheerschen de voorzetsels, naar ons taalgebruik, al, leen den vierden naamval; en de zoogenaamde tweede en derde naamvallen met van en aan (als: hes bevel van den koning; ik heb hes aan de kinderen gegeven) zijn niet anders, dan omschrijvingen dier naamvallen door middel der voorzetselen van en aan, met den vierden naamval vereenigd. Men zal dit duidelyk gevoelen, wanneer men in de gegevene voorbeelden, in stede van de voorzetselen van en aan, den tweeden en derden naamval bezigt: hes bevel des konings; ik heb des den kinderen gegeven. Van geene meerdere waarde zijn de verdere onderscheidingen, welke ten aanzien van de beheersching der voorzetselen gemeenlyk worden voorgedragen.

I. 117. Wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden hetzelfde voorzetsel bij zich hebben, is het doorgaans voldoende, dit slechts eenmaal te bezigen, als: door geboorte, opvoeding en pligt is mijn hart aan u verknocht. Somwylen echter wordt het voorzetsel

nadrükskatve herhaald, als: door list, door verraad, door geweld u zelven verheven hebbende, hebt gij uwen val dubbel verdiend. De brave man behoort zich door lief noch leed, door hoop noch vrees, door list noch geweld van zynen pligt te laten aftrekken. Ook is de herhaling meestal noodzakelyk, zoo dikwerf twee zelfstandige naamwoorden, door tusschenkomst van eenig voegwoord, van elkanderen gescheiden worden, als: hij is noch met rechtheid noch met hardheid te regeren. Hes is deels door uwe, deels door myne schuld geschied. Hes is zoo wel voor u, als voor hen dienstig. Ik heb niet alleen voor my zelven, maar ook voor u gesproken.

I. 118. De onmiddellyke byeenplaatsing van twee voorzetselen brengt altijd enige hardheid in onduidelykheid voort, en moet uit dien hoofde vermyd worden, als: door met zwaarden gewapende mannen werd hij aangegrepen; beter: hij werd aangegrepen door mannen, die met zwaarden gewapend waren.

I. 119. De voorzetselen worden gemeenlyk geplaatst voor de zelfstandige naamwoorden, tot welke zij behooren. In enkele gevallen nochtans komen zij achter dezelfde, als: hes regende den ganschen dag door. Hij deed den geheelen weg over zijn mond niet open. Ik ging de geheele rij langs. Ook worden halve, mege en waarts, die gemeenlyk, doch minder nauwkeurig, den naam van voorzetselen dragen, achter de zelfstandige naamwoorden geplaatst, als: ambtshalve; pligtsmege; huiswaarts.

I. Over de voegwoorden.

I. 120. De zelfstandige naamwoorden, tusschen welke de verbindende en uitsluitende voegwoorden geplaatst worden, komen altijd in naamval, doch niet in geslachts en getal overeen, als: ik vond daar den meester en zijne leerlingen; ik heb noch hem, noch haar gezien; jongen zoo mel als ouden moeten sterven.

I. 121. Men zegt gemeentlijk, dat sommige voegwoorden de aantoonende, andere de aanvragende wijze beheerschen; doch deze voorstelling is minder nauwkeurig, daar de wijze door den aard des voorstels, niet door de voegwoorden bepaald wordt. Zoodra namelijk iets als zeker en stellig wordt voorgedragen, behoort de aantoonende wijze plaats te hebben, terwijl de aanvragende alleen bij onzekere en twijfelachtige voorstellen te pas komt. Van daar, dat het zelve voegwoord nu eens de aantoonende, dan de aanvragende wijze achter zich verkrijgt, als: ik vrees, dat hij reeds overleden zij; ik geloof, dat hij reeds vertrokken is.

I. 122. Intusschen zijn er voegwoorden, die altijd de aantoonende wijze achter zich hebben, terwijl andere altijd de aanvragende vereischen. Tot de eerste soort behooren, want, omdat, dewyl, naardien, zoodas en vele anderen, welke bij geene onzekere voorstellen passen, als: omdat Pieter een naarstig leerling is, wordt hij beloond. Ik heb hem dikwijls gezegd, zoodas hij geene onkunde kan voormendam, enz. Tot de laatste soort behooren opdat, ten einde, mits en ten zij, waarvan de twee eersten een oogmerk, de beide laatsten een voorwaarde aanduiden, en die dus allen een voorstel meer of min onzeker laten, als: de landman menscht naar regen, opdat

(of ten einde) zijn akker vruchtbaar worde. Ik zal aan Pieter zijne stoutheid vergeven, mits hij zich in 't vervolg daarvoor wachte. Ten zij hij zich merkelyk verbeterde, zal er van hem noots iets goeds worden.

K. Over de tusschenwerpselen.

I. 123. De tusschenwerpselen, als geene klare voorstellingen, maar alleen gewaarwordingen aanduidende, zijn eigentlijk voor geene verbinding met andere woorden vatbaar, en kunnen gevolgelijk niets beheerschen. Nogtans ontrangen zij onderscheidene naamvallen achter zich; doch deze worden niet door de tusschenwerpselen, maar alleen door de betrekking bepaald, waarin men zich de zaken of personen voorstelt, als: Helaas! ik ongelukkige! Wee den rampzaligen, die zich aan de ondeugd overgeeft.

I. 124. Zij worden doorgaans aan het begin eener reede geplaatst, als: helaas! was zal ik gaan beginnen. Hela! dat gaat goed. Zij kunnen echter ook in het midden, en aan het einde van eenen zin plaats verkrijgen, als: eer, goederen, alles, helaas! is voor mij verloren. Was zal er van mij worden, ach!

II. HOOFDSTUK.

Over de orde, waarin de woorden in eene rede op elkander moeten volgen.

1. Over de schikking der woorden in het algemeen.

§. 125. Wij hebben in de inleiding reeds het beginsel aangemerkt, 't welk bij de woordschikking in het algemeen, en bij de Nederduitsche in het bijzonder ten grondslag ligt, de natuurlijke opvolging namelijk der denkbeelden en voorstellingen in 's menschen geest. Deze opvolging nu bestaat daarin, dat men telkens van het onbepaaldere tot het meer bepaalde overga, zoodat de rede eene ware opklimming is. Wij zullen thans zien, op wat wijze dit grondbeginsel in de Nederduitsche taal in bijzonderheden worde toegepast.

§. 126. Elke rede bestaat uit twee deelen, eene zaak of een voorwerp, waarvan iets gezegd wordt, gewoontlijk het onderwerp (subjeet) der rede genaamd, en datgene, 't welk daarvan gezegd wordt, en doorgaans den naam van predicaat voers, bestaande in een werkwoord, dat meestal van nadere bepalingen vergezeld gaat. De natuurlijke woordschikking nu vordert, dat het onderwerp der rede, zijnde een zelfstandig naamwoord, of 't geen des,

zelfs plaats vervangt, met alles wat daartoe behoort, voorafga en daarop het werkwoord met deszelfs bepalingen, of het predicaat volge, b. v.: de deugdzaam handeld verstandig. De voorzet des Leeren is het beginsel der wijsheid. Het brave kind volgt de lessen van zijne ouders. Niet zoo algemeen nochtans en volstrekt is deze regel, of men mag daarvan, ook in de natuurlijke en eenvoudigste woordschikking, somwijlen afwijken, wanneer namelijk het onderwerp met deszelfs omschrijving door een betrekkelijk voornaamwoord merkelyk langer is, dan hetgeen daarvan gezegd wordt, of het predicaat, als: dat Leeren is lang, het welk het groote doel des levens bereikt. Het laatste lid toch behoort blykbaar tot het onderwerp, doch wordt zeer gewoontlyk achter het predicaat, hier door is lang uitgedrukt, gesteld.

§. 127. Een zelfstandig naamwoord, het zij hetzelfde het onderwerp der rede uitmaakt, het zij het tot het predicaat behoort, kan op onderscheidene wijzen nader bepaald worden. De eigenlijk gezegde bepalingenwoorden, als daar zijn byvoegelyke naamwoorden, voornaamwoorden, telwoorden en dergelyke, komen, met uitzondering van een enkel geval, voor het zelfstandig naamwoord, waartoe zij behooren, als: dat groote huis; ons groote huis; het derde groote huis van den hoek. Het is intusschen, wanneer meer dergelyke woorden voor een zelfstandig naamwoord komen, blykens de opgegevene voorbeelden, niet onverschillig, in wat orde zij geplaatst worden; weshalve het nochtig zijn zal, daarvan nog iets naders te zeggen.

§. 128. De woorden, die eene eigenschap uitdrukken, komen onmiddellyk voor het zelfstandig naamwoord.

de snelle paarden. Wordt er een telwoord bijgevoegd, zoo gaat dit voor het byvoegelyk naamwoord: de zes snelle paarden. Een bezittelyk voornaamwoord wordt meder voor het telwoord geplaatst: ime zes snelle paarden. Dergelyke gaat een aanwyzend voornaamwoord meder voor het bezittelyk: deze ime zes snelle paarden. Wordt er eindelijk het algemeene telwoord alle bijgevoegd, zoo wordt dit voor alle andere woorden geplaatst: alle deze ime zes snelle paarden.

I. 129. Wanneer een der woorden, die het zelfstandig naamwoord op voorgemelde wijze nader bepalen, meder zij, ne eigene bepaling heeft, zoo gaat deze, het zij die door een bywoord, het zij door een verbogenen naamval met of zonder voorzetsel worde uitgedrukt, onmiddellyk voor het woord, 't welk daardoor bepaald wordt, als: eene zacht ruischende beek; een liefelyk zingende vogel; het ons bonen het hoofd hangend gevaar; de wijsheid zoeken de leerling. — Choest de betrekking van een zelfstandig naamwoord tot het overige der rede door een voorzetsel worden uitgedrukt, zoo staat dit voor alle andere woorden, die hetzelfde tot nadere bepaling voorafgaan, s. v.: in deze, mijne treurige omstandigheden.

I. 130. Een zelfstandig naamwoord kan ook nog op andere wijzen nader bepaald en verklaard worden. Dikwerf geschiedt dit door een ander zelfstandig naamwoord, 't welk alsdan gemeenlyk achter staat, als: de slaap, de vriend der vermoedigen; Amsterdam, de hoofdstad van Holland. — Niet zelden ook heeft een zelfstandig naamwoord tot nadere verklaring een tweeden naamval bij zich, welke, gelijk in het vorige reeds

werd opgemerkt, dikwerf kan, en in een enkel geval zelfs moet voorafgaan, als: des Konings begeerte of de begeerte des Konings; David's Psalmen, niet, de Psalmen Davids. — Ook kan die verklaring geschieden door een voorzetsel met een zelfstandig naamwoord of een ander woord, dat eene omstandigheid aanduidt, of ook met de onbepaalde wijze, als: de gedichten van Vondel; liefde tot de deugd; een aanval van achteren; zichs om te leeren, of tot leeren; lust om te spelen, of tot spelen.

I. 131. Al het onzelfstandige in eene rede, met uitzondering van het vervolgde merkwoord, verkrijgt gemeenlyk 't geen tot zijne nadere verklaring dienen moet, voor zich, als: zeer schoon; verbazend groot; der moeite waardig; tot alles bekwaam; een mel doortimmerd huis; een waarheidlievend gemaed; een voor vogen zmenend gevaar: ook de onbepaalde wijze, als: snel loopen; door de stad wandelen. Van daar ook dat bij deze wijze het afscheidbaar voorzetsel altijd vooraanstaat, als: uitgaan, afwijzen, voorstellen enz. De voorgestelde regel intusschen lydt, behalve de reeds vermeldte uitzondering, waarvan straks nader, nog eene andere, in generigd om mel te doen, of tot mel doen, en meer dergelyke samenvoegingen. Voor het laatste echter kan men ook zeggen: tot mel doen generigd.

I. 132. De uitzondering, die ten aanzien van het vervolgde merkwoord plaats heeft, veruischt nog een kort woord tot opheldering. Dit ontvragt, in de eenvoudigste of verhalende woordorde, 't geen tot nadere verklaring van hetzelfde diens, achter zich, s. v.: het meisje zings fraai; het meisje zings dat lied fraai; deugd maakt

gelukkig; deugd maakt den mensch gelukkig. In beide voor-
gestelde gevallen dienen fraai en gelukkig, schoon op
eene enigzins verschillende wijze, tot nadere verklaring
van de vervaegde merkwoorden zingt en maakt, en ho-
men dus niet alleen achter die merkwoorden, maar ook
achter de zelfstandige naamwoorden, welke daarvoor bekeer-
schs worden. Maar heeft hiervan geene afwijking plaats,
wanneer het merkwoord in den volmaakt en meer dan
volmaakt verledenen tijd gesteld wordt, b. v. het meisje
heeft of had fraai gezongen, heeft of had dat lied
fraai gezongen? Hier toch komt fraai voor gezongen
en schijnt dus het merkwoord vooraf te gaan. Van
dexe afwijking is enkel schijnbaar en op eene verkeerde
voorstelling gegrond. Gezongen namelijk is hier niet, zoo
als men de zaak gemeenlijk voordraagt, het eigenlyke werk-
woord, maar een van het merkwoord afgeleid deelwoord,
't welk, zonder verbuiging en dus als bywoord, met het
eigenlyke merkwoord heeft of had verbonden wordt, om
eenen tyd aan te duiden, dien men in onze taal niet, ge-
lyk in het Latyn en Grieksch, door verandering van
het merkwoord zelve kan uitdrukken. Het deelwoord
staat derhalve by dezen tyd, even als alles, wat ter na-
dere verklaring en volmaking van den zin eens werk-
woords dient, achteraan, en neemt wel de laatste plaats
in, omdat het den zin van het merkwoord het meest
bepaalt. Hetzelfde is toepasselyk op de verbinding van
de onbepaalde wijze met het merkwoord, als: hij zal
het lied terstond zingen.

I. 133. Wanneer een vervaegd merkwoord twee ver-
bogene naamvallen achter zich heeft, staas gemeenlyk

die des persoons, of de derde, voor dien van de zaak,
of den vierden, als: de meester gaf den leerling groot
ten lof. Die regel nochtans is niet zoo volstrekt en
algemeen, dat men daarvan niet somwylen zou mogen
afwyken. Niet zelden toch is het onverschillig, mel-
ken naamval men vooraan plaatst, inzonderheid, wan-
neer men den derden door het voorzetsel aan omschry-
ft; somwylen zelfs moet de vierde naamval voor den
derden gaan, b. v.: Hier hebt gij een boek, geef dit
uinen broeder, waar dis, zoo om zyne korthed, als
zjne betrekking tot het voorgaande, de eerste plaats
moet innemen. Hetzelfde heeft plaats in het volgend
zeggen: openbaar uine geheimen alleen aan uine vrien-
den.

I. 134. Een vervaegd merkwoord kan ook twee
vierde naamvallen by zich hebben. In dit geval staas
die, welke het eigenlyke voorwerp beteekent, voor den
anderen, als: gij noemt hem uinen vriend. — Wanneer
eenige naamval door een zelfstandig naamwoord met
zjn voorzetsel, of ook door eenen tuschenzin nader
omschreven wordt, zoo vordert de duidelykheid, dat
dezelve deze omschrijvingen terstond achter zich ont-
vange, als: Prins Maurits won den slag by Nieuw-
poort. Cajus maakte zjn huis in de stad aan een
vreemdeling, dien hij nooit gezien had.

I. 135. Wanneer het merkwoord, buiten de woor-
den, die het onmiddellyk beheerscht, nog door een zelf-
standig naamwoord met zjn voorzetsel nader bepaald
wordt, zoo staan deze laatste gewoonlyk achter de eer-
sten, b. v.: men overtuigde hem van vele misdaden.

Deze tyding vervulde ons met groote blijdschap. Die voorstelling maakte geen diepen indruk op mijne ziel. De hemel gaf den mensch de openbaring tot zijne leidvrouw. — Betrekkens het zelfstandig naamwoord met zijn voorzetsel slechts eene omstandigheid van tijd, plaats of iets dergelyks, zoo wordt het dikweert vooraan geplaatst, b. v. dit maakte in die oogenblikken een diepen indruk. Ik trof in de schuif een paar oude bekenden aan. Ik gevaelde op het hooren daarvan eene groote blijdschap. Doch wanneer de doot het merkwoord beheerschtenaam, val een voornaamwoord bij zich heeft, zoo gaat deze gemeenlyk voor, als: ik trof deze vrienden in de schuif aan; ik sprak ihnen braeder te Amsterdam.

§. 136. Wanneer het merkwoord meerdere zelfstandige naamwoorden met hunne voorzetsels achter zich heeft, zoo staan dezelve in die orde, dat het geen minder scherp bepaalt, telkens gaat voor dat gene, 't welk eene scherpere bepaling behelst, en die woorden het laatst gesteld worden, welke onmiddellyk tot het merkwoord zelf behooren. De bepaling van tijd en plaats gaat hierby voor alle overige bepalingen en wel die van den tijd voor die der plaats. Zie hier een paar voorbeelden, tot opheldering en staving van het gezegde. Edmond en Floorne gingen, uit hoofde van hunne onschuld, met een onverschrokken gelaas naar de strafplaats; waar het laatste niet enkel de plaats aan, diens, maar de hoofdbepaling van het merkwoord behelst, en uit dien hoofde achteraan komt. Balthazar Gerards brags, in den jare vyftienhonderd vier en tachtig, Prins Willem den eersten, te Delft, met

een pistoolschoot verraderlyk om het leven. Intusschen mag men van deze volgorde somwylen afgaan, door eene bepaling, die anders vooraan zou moeten komen, aan het einde te stellen, wanneer zij eene langere omschrijving achter zich heeft, b. v. Edmond en Floorne gingen, uit hoofde van hunne onschuld, naar de strafplaats, met een gelaas, waarop kalmtē en zielbrust te lezen was.

§. 137. Op dezelfde wyze staan alle bywoorden achter het vervoegde merkwoord, en wel in die orde, dat bywoorden van tijd en plaats voorafgaan, en daar op die van hoedanigheid, en laatstelyk dat, 't welk eigenlyk tot het merkwoord behoort, volgen, als: het hagelde gisteren te Haarlem verschrikkellyk hard; de wind waait heden alle stof van de straten weg. —

By merkwoorden, die met afscheidbare voorzetsels zijn zamengesteld, wordt, blykens het laatstgemelde voorbeeld, in de vervoeging het voorzetsel doorgaans achteraan geplaatst, zoodat alle bepalingenwoorden tusschen hetzelve en het merkwoord in komen, als: de leergierige knaap las dit boek in weinig tijde met groote opmerkzaamheid door. Hetzelve heeft plaats met acht geven, acht slaan, gehoor geven, en meer dergelyke uitdrukkingen, als: de oplettende leerling geeft op alles, wat hem door den meester wordt voorgehouden, zorgvuldig acht. Het brave kind geeft van de lesfen van zynen vader st, tyd gehoor. Men mag echter, ja moet van deze woordorde in sommige gevallen eenigermate afwijken, b. v.: de leergierige knaap las dit boek door in den tyd, waarin de andere kinderen zich met spelen bezig

hielden. De oplettende leerling geeft zorgvuldig acht op alles wat hem door den meester words voorgehouden. Als brave kind geeft altijd gehoor aan de lessen, welke zijn vader hem ten zijnen nutte mededeelt. Zelfs mag men onberispelijk zeggen: Als brave kind geeft altijd gehoor aan de lessen van zijn vader.

I. 138. Voorts moeten wij hier nog met een woord herinneren, 't geen boven (I. 132.) reeds werd opgemerkt. dat bij de vereeniging van een hulpwoord met een deelwoord, of ook met de onbepaalde wijze, deze laatste altijd achteraan komen, zoodat de onderscheidene bepalingen tusschen het hulpwoord en het deelwoord of de onbepaalde wijze in staan, als: ik heb in die school vele nuttige kundigheden verkregen; deze weldaad wordt met dankbaarheid door ons aangenomen; ik zal de vermaningen van mynen braven leermeester nimmer vergeten. Desgelijke komt de onbepaalde, zoo alleen als met het voorzetsel te, bij hare vereeniging met een ander werkwoord, gemeenlijk achteraan, b. v.: ik hoorde in dit bosch den nachtegaal liefelyk fluiten, of ook: ik heb in dat bosch den nachtegaal liefelyk hooren fluiten. Ik tracht mynen ouderen in alles genoeg te geven, of ook: ik zal mynen ouderen in alles genoeg trachten te geven, waarvoor men ook zeggen kan: ik zal trachten mynen ouderen enz.

In een enkel geval nochtans komt de onbepaalde wijze voor het werkwoord, b. v.: zij hebben hem edik voor water te drinken gegeven.

I. 139. Gelyk, blykens de opgegevene voorbeelden, de vereeniging van twee onbepaalde wijzen met een

werkwoord niet zeldzaam is, zoo kunnen ook in een enkel geval drie achter een werkwoord komen, b. v.: ik heb hem die zaak met al mijn vermogen willen ter uitvoer helpen brengen. In 't algemeen echter moet men die vereeniging, als hard en duister zijnde, zoo veel mogelijk, vermijden.

2. Over de verhalende, vragende en verbindende woordschikking.

I. 140. De woordschikking is, ook zonder achtgving op die afwijkingen, welke nadrukshalve geschieden, en waarvan in 't vervolg zal gesproken worden, in onze moedertaal niet altijd dezelfde. Die, van welke wij tot hiertoe spraken, is de eenvoudigte, en words gemeenlijk niet ongepast de verhalende genoemd, omdat men zich daarran veelal bedient, wanneer men een kort en eenvoudig verhaal doet, b. v.: ik ben gisteren morgen naar het dorp gewandeld, heb den predikant al daar hooren preken, en het overige van den dag met vrienden uit de stad aangenaam doorgebracht. Als onderscheidens kenmerk van deze woordschikking is, dat het verroegde werkwoord onmiddellijk achter het onderwerp der rede komt en door dezelys bepalingen gevolgd words, gelyk uit het straks bygebragte voorbeeld blyken kan.

I. 141. De meeste roegwoorden brengen, zoo als wij in 't vervolg nader zien zullen, in de roeggestelde woordschikking, die verandering te weeg, dat het verroegde werkwoord aan het einde van den

zijn geplaatst word. Er zijn nogtans enige, die geene verandering veroorzaken, als: en, of, wans, maar, doch, ook: echter, evenwel, daarom, nogtans, derhalve, gevolgelyk, toch, anders, veeleer, ook, daarentegen, nies alleen, maar ook, wanneer zij niet aan het begin van eene rede staan, b. v.: ik zie de schoonheden der natuur met een opmerkzaam oog en aanschid de wijsheid en goedheid van haren Schipper. Ik wandel of rijd aagelyks. Ik zal hem gaarne helpen; wans ik bemin hem. Ik zou het niet meigeren; maar (doch) ik kan het niet doen. Ik heb het u echter (evenwel, nogtans) dikmeest genoeg gewaarschuwd. Wij ontrangen aagelyks van God vele medaaden, en moeten hem aerkalve (gevolgelyk) onzen dank bewyzen. Hij heeft toch zynen zin gedaan. Ik sla anders niet veel geloof aan zyn zeggen. Gij moet u veeleer verheugen, dan bedroeven. Hij verhaalde ook, dat ena. Ik ben u niet in den weg gemeest, ik heb daar, entegen u altijd voorgestaan. Hij heeft het niet alleen gezegd, maar hij heeft het ook gedaan.

I. 142. Eene tweede soort van woordschikking is die, welke de vragende genoemd word, omdat dezelve voornamelyk bij vragen gebruike word. Deze woordschikking onderschuidt zich daardoor, dat het verzoegde merkwoord by dezelve voor het onderwerp der rede gesteld word, 't welk daarop doorgaans onmiddellyk volgt, b. v.: hebt gij het nieums nog niet gehoord, dat de gehele stad bezig houdt? Verwacht gij uw' vriend van daag nog hier? Wordt de luigaard niet door een' ieder veracht? of: wordt niet de luigaard ena. — Wan, neer eenig eigenlyk vraagwoord in den zin voorkomt,

zoo staas dit voor het merkwoord, als: wanneer wacht gij uw vriend? Waar hebt gij het boek geborgen? Was voordiel heeft de ondingende Pieter van zyn liegen? In een enkel geval heeft er niets afwykends in de woordschikking plaats, wanneer namelyk het onderwerp der rede zelf een vraagwoord is en dus voor, aan staas, als: mie heeft u dit gezegd? Wat is er gebeurd?

I. 143. De vragende woordschikking heeft ook plaats by eene opwekking, een bevel, of verzoek, door de aanvoegende of gebiedende wyse uitgedrukt, wanneer het onderwerp der rede door een voornaamwoord word, dat aangeduid, als: gaan wij spoedig hinen, d. i. laas ons spoedig hinen gaan; smeeken wij God om vergift, fenis, d. i. laas ons God om vergiftfenis smeeken; mies gij onze voorspraak; zie gij het uis te merken. Is de naam van het angesprokene voorwerp een zelfstandig naamwoord, zoo is de plaatsing daarvan vrij onverschillig, b. v.: o God, mies mij armen zondaar genadig; of, mies, o God, mij ena, of eindelyk: mies mij armen zou, daar genadig, o God? Bij eene omschryving echter van het angesprokene voorwerp, staas deze het best voraan.

I. 144. Nog heeft de vragende woordschikking plaats by eenen uitroep of eene verwondering, b. v.: hoe gelukkig zyn zij, die God verzeen? Was is dat kind groos geworden? — Dergelyks, wanneer men iets menichs, doch alleen, wanneer de mensch in den verlede nentijd, en zonder voegwoord, word uitgedrukt, als: Gane God, dat mij dat los te beurt niet? Stadde ik

den raad van mijnen vader maar gevolgd. — Ook bij de meglating van een der voegwoorden, indien, wanneer, schoon en andere, als: milt gij alles bekennen, zoo hebt gij geen straf te duchten, d. i. indien, of wanneer gij alles bekennen milt. Bad hij mij ook nu om vergiffenis, zoo zou het te laat mezen, d. i. schoon hij mij ook nu om vergiffenis bad.

S. 145. Eindelyk heeft de vragende woordschikking nog plaats, wanneer eenig bywoord, voegwoord (een namelyk van die, welke, naar het aangemerkte in S. 139, doorgaans niet aan het begin van eene rede staan) eene omstandigheid met een voorzetsel, of in 't algemeen eenig deel der rede buiten het onderwerp van dezelve in den aanvang van eenen zin gesteld wordt, als: mischien zult gij hem daar vinden. Nogtans zou het hem niet baten. In de lente wordt de gonsche natuur verjngd. Zulke vorderingen heb ik nimmer gezien. Hem is de prijs te beurs gevallen. Hetzelfde is het geval, wanneer een ondergeschikt lid van den volzin, d. i. een lid, 't welk met een voegwoord aanvangs, vooraan geplaatst wordt, b. v.: omdat mijn meester het verlangs, zal ik het doen.

S. 146. De derde en laatste soort van woordschikking is die, welke de verbindende genoemd wordt. Deze woordschikking onderscheidt zich daardoor van de beide vorige, dat het merkwoord, 't welk bij de verhalende terstond op het onderwerp der rede volgt, en bij de vragende hetzelfde vooropgaat, hier de laatste plaats inneemt. Zij wordt gebruikt in

zinsleden, die door tusschenkomst van een voegwoord of een betrekkelijk voornaamwoord met andere verzeend zijn, b. v.: ik wil het niet doen, omdat mijn vader het verboden heeft. De vriendschap, welke ik u toedraag, gebiedt my u te zeggen. Bijna alle voegwoorden, met uitzondering van eenige weinige, waar van te voren gesproken is, nemen deze woordschikking achter zich, b. v. als, wanneer, tos dat, opdat, dewijl, omdat, naardien, alhoewel, ofschoon, indien enz. — Althoef behoorren echter niet, bij derzelver plaatsing in den aanvang eener rede, evenwel, nogtans, derhalve en meer andere, die, in het midden staande, de verhalende woordschikking onveranderd laten, daar zij, voorkomende, de diuzenaamde vragende woordschikking achter zich vereischen, b. v.: evenwel (nogtans) zal ik voortgaan; derhalve hebt gij niets meer te wachten. Vergelyk S. 145.

S. 147. De verbindende woordschikking wordt niet alleen gebruikt bij de betrekkelijke voornaamwoorden die, welke, maar ook bij alle woorden, die eenige betrekking kunnen aanduiden, als daar zijn waar, waarbij, van waar, waarom, was, hoe enz., zoo dikwerf deze woorden geene vraag, maar eene betrekking beteekenen, b. v.: hij schreef mij, waar ik hem spreken konde; ik meest niet, van waar dit geschenk komt; ik begryp niet, waarom dit zoo zyn moet; zeg my, wat dit woord beteekent; ik zie nu, hoe ik daarmee handelen moet enz.

3. Over de omzettingen en andere geoorloofde vrijheden in de woordschikking.

§. 148. De tot hiertoe voorgedragene regelen der woordschikking, hoewel ook op de natuur der zake en den aard der Tale gegrond, zijn echter niet zoo volstrekt en algemeen verbindend, dat men daarran nimmer zoude mogen afwijken. Integendeel is het niet zelden nuttig, ja noodzakelyk dit te doen, om daardoor aan de rede eene behagelyke verscheidenheid te geven, of ook de duidelykheid, de kracht en den nadruk daarvan te bevorderen. Tot het laatstgemelde oogmerk zijn inzonderheid die omzettingen dienstig, waarbij eenig ondergeschikt deel der rede in de plaats van het onderwerp der zelve gesteld wordt, en dus den zin opens. Datgene name, lyk, 't welk in den aanvang der rede staat, trekt natuurlyk de aandacht sterker tot zich, dan 't geen elders, vooral in het midden van eenen volzin, geplaatst is. Nu gebeurt het meermalen, dat hetgeen in den spraakkunsten zin het onderwerp der rede uitmaakt, geenszins dat denkbeeld is, 't welk in den zamenhang het meeste gewicht heeft, waarmede de ziel des sprekers het meest is ingenomen, en waarop hij de aandacht van anderen voorname, lyk wenscht te vestigen. In zulk een geval nu heeft hij vrijheid, van de gewone woordschikking af te wijken en het denkbeeld, waaraan hij het meeste gewicht hecht, in de plaats van het onderwerp der rede te stellen; iets, waardoor natuurlyk de vooraragts in levendigheid en nadruk merkelyk moet winnen. Ter opheldering van het gezegd diene het volgend voorbeeld. De vriendschap

van God moet men meer zoeken dan die der wereld, of ook: aan de vriendschap van God moet men bereid zijn die der wereld op te offeren. In beide gevallen zou de gewone woordschikking zijn: men moet de vriendschap van God meer zoeken dan die der wereld; en men moet bereid zijn de vriendschap der wereld aan die van God op te offeren, of, gelijk men ook zou mogen zeggen, op te offeren aan die van God. Doch het denkbeeld van Gods vriendschap maakt hier blykbaar het hoofdenkbeeld uit, en wordt gevolgelijk met regt voraan geplaatst.

§. 149. Na deze algemeene opheldering der zake, zal het nuttig zijn de byzondere deelen der rede kortelyk op te geven, welke de plaats van het onderwerp kunnen innemen. Vooraf echter moeten wy hier de aanmerking herhalen, reeds boven §. 145 voorgesteld, dat name, lyk, zoo dikwerf eenig deel der rede uit zijne gewone plaats genomen en in die van het onderwerp gesteld wordt, de vragende woordschikking plaats grijpt, d. i. met andere woorden, het eigenlyk onderwerp terstond achter het werkwoord komt. In de plaats daarvan het onderwerp kunnen gesteld worden:

1. Een bywoord, als: dikwerf heb ik u gewaar, schijnd: dagelijks ontvingen wy van God vele weldaden; liefelyk klinkt de stemme des nachtegaals door het woud.

2. Een byvoegelyk naamwoord of deelwoord in vereeniging met het werkwoord zijn, worden enz., als: genoegelyk waren de dagen die ik in uw byzyn heb doorgebracht; gelukkig is het kind, dat naar den raad

zijner ouderen hoors.

3. De onbepaalde wijze van een merkwoord, als: grimen derhalve deed dit stuk alle lieten, die eenig gevoel van braafheid hadden. Twee onbepaalde wijzen echter, en nog veel meer drie moeten altijd achter het merkwoord staan, waarvan zij afhangen.

4. De naamval, die door het merkwoord beheerscht wordt, welke het ook zijn moge, b. v.: zijn gan sche rijkdom is eene schamele huis; den naastigen vals melvaars, den luyen armodee ten deel; mijnen bestenschas heb ik verloren.

5. Eene omstandigheid of een voorzetsel met zijnen naamval, b. v.: voor mij zelven heb ik daarbij niets gewonnen; op deze wereld heb ik niets meer te hopen; op die wijze kan alles nog te regt komen.

I. 150. Ook bij de vraagwijze voordragt kan sommigen met vrucht eene afwijking van de gewone woordschikking plaats hebben. Zoo is b. v. het zeggen: zoude ik hem gehoorzaam zijn? voor tweederlei veran dering vatbaar. Is het de handelende persoon, die zich zelven als onverplicht tot het betoonen van gehoorzaamheid wil voorstellen, zoo mogen de woorden dus geplaatst worden: ik zoude hem gehoorzaam zijn? Wil men daarentegen de aandacht meer bijzonder vestigen op de onberoegdheid van hem, die gehoorzaamheid vordert, zoo schikke men de woorden aldus: hem zoude ik gehoorzaam zijn? — In een enkel geval ook kan het den nadruk bevorderen, dat men, bij vragen of uitroepingen, eerst het onderwerp voorstelle en daarop de vraag of een uitroep doe volgen, b. v.: ook de beste

vroegde dexes levens, hoe spaedig, helaas! gaat zij voorbij!

I. 151. Gelijk de plaatsing van eenig deel der rede in den aanvang van dezelve zeer dikwerf den nadruk kan bevorderen, zoo kan het daartoe ook niet zelden van mis mezen, eenig denkbeeld, dat bij zonder gemigt heeft, aan het einde van den volzin te plaatsen, b. v.: de denkgaaame aarzels niet de vriendschap der wereld op te offeren aan de vriendschap van God. Wie kan deze jammeren overpeinzen zond der beroernis van meemoedigheid? In beide gevallen wordt hier afgemeken van den doorgaanden regel, volgens welken de onbepaalde wijze den volzin sluit; doch telkens geschiedt dit tot merkelyke verhooging van den nadruk der voorstelling.

I. 152. De omzettingen moeten, gelijk wij gezien hebben, voornamelyk nadrukshalve geschieden. Hier, uit volgs echter niet, dat men zich daarvan ook niet zoude mogen bedienen, om eene onbehagelyke eenaal, righeid in de woordschikking te vermijden, mits men daarbij slechts zorg drage geen zoodanig deel der rede in den aanvang te plaatsen, 't welk in den zamenhang van menig betekenis is. Ook behoort men zich altijd te wachten van door omzettingen der tale gemeld aan te doen, of de duidelykheid te benadeelen. Dit laatste heeft voornamelyk plaats, wanneer de vier, de naamval daardoor onzeker wordt, b. v. lichtzinnige harten verrasphen de verleidingen, voor: de verleidingen verrasphen lichtzinnige harten.

I. 153. Voorts verdient omtrent de omzettingen

nog te worden aangemerkt, dat dezelve niet enkel tot den deftigen styl bepaald zijn, maar ook in den gemeenzamen mogen plaats vinden. Zoo kan men b. v. in een brief zeer wel zeggen: met genoegen heb ik u dit uwen laatsten vernomen, dat gij enz. — Het gezegde is ook toepasselijk op de omzetting van geheele zinsleden, welke zeer gemeenzaam is, en niet zelden meer verscheidenheidshalve, dan tot bevordering van den nadruk gebekigd wordt, b. v.: dat u dit kwalijk be- komen zou, heb ik u wel voorspeld. Waarom hij dit ge- daan heeft, begrijp ik niet.

§ 154. Behalve de omzettingen, van welke wij tot hiertoe spraken, zijn er nog verscheiden andere geoorloofde vrijheden in de woordschikking. Zoo kan men bij de vraagswijze voorzigtig tusschen het merkwoord en het zelfstandig naamwoord, of het onderwerp der rede een bijwoord plaatsen, als: is niet mijne waarschuwing door de uitkomst benoetigd? Slecht ook Pieter aan dat ghitenstiek deel genomen? zelfs kan het onderwerp der rede nog ver- der van het merkwoord verwijderd worden, gelijk te zien is uit het volgende voorbeeld: wil mij nu deze ook on- trouw worden? waar niet alleen het bijwoord, maar ook de derde naamval voor het onderwerp der rede komt. — Van andere geoorloofde verplaatsingen, als b. v. van den vierden naamval voor den derden, en meer dergely- ke hebben wij in het voorgaande reeds het noodige gezegd. Vergelyk §. 133.

4. Over de voornaamste gebreken in de schik- king der woorden.

§. 155. Een der grootste gebreken in de schikking der woorden bestaat hierin, dat men aan de bywoorden, of in 't gemeen aan die uitdrukkingen, welke eenige byko- mende omstandigheid aanduiden, in den zin eene verkeerde plaats geeft. Er zijn doorgaans in eenen zin meer woorden, waarop dergelyke woorden en uitdrukkingen be- trekking kunnen hebben; weshalve het ligtelyk gebeuren kan, dat door eene verkeerde plaatsing van dezelve de zin duister en onzeker wordt, of ook een geheel andere zin ontstaat, dan dien de spreker of schryver bedoelde. Een enkel voorbeeld zal het gezegde best ophelderen en sta- ren. Zoo beteekent het geheel iets anders, of men zegt: de schoonheden der natuur alleen kunnen opgemerkt wor- den door menschen, die een gevoelig hart bezitten; dan: de schoonheden der natuur kunnen alleen opgemerkt worden enz. Zoo heeft ook het zeggen: deze zaak is, voorna- melyk ten uwen gevalle, door mijn toedoen zoo geschikt, een' anderen zin, dan wanneer ik zeg: deze zaak is, voor- namelijk door mijn toedoen, ten uwen gevalle zoo ge- schikt. — Het is u niet geoorloofd dit te doen, betee- kent geheel iets anders dan, het is u geoorloofd, dit niet te doen. — Ik althans wil mij daarvoor zoo veel moeite niet geven, is niet hetzelfde als: ik wil mij daarvoor althans niet zoo veel moeite geven; en dit verschil wederom van het volgende: ik wil mij althans niet zoo veel moeite daarvoor geven. — Het zeggen eindelijk: ik heb meer dan anderen u begunstigd; ver- schilt in betekenis van het volgende: ik heb u meer dan anderen begunstigd.

§. 156. Ook de plaatsing der betrekkelijke voor-

nog te worden aangemerkt, dat dezelve niet enkel tot den deftigen styl bepaald zijn, maar ook in den gemeenamen mogen plaats vinden. Zoo kan men b. v. in een' brief zeer wel zeggen: met genoegen heb ik dit uwen laatsten vernomen, dat gij enz. — Het gezegde is ook toepasselijk op de omzetting van geheele zinsleden, welke zeer gemeenzaam is, en niet zelden meer verscheidenheidshalve, dan tot bevordering van den nadruk gebekigd wordt, b. v.: dat u dit kwalijk be- komen zou, heb ik u wel woorspeld. Waarom hij dit ge- daan heeft, begrijp ik niet.

§ 154. Dehalve de omzettingen, van welke wij tot hiertoe spraken, zijn er nog verscheiden andere geoor- loofde vrijheden in de woordschikking. Zoo kan men bij de vragwijze voorragt tusschen het werkwoord en het zelfstandig naamwoord, of het onderwerp der rede een by- woord plaatsen, als: is niet mijne waarschijning door de uitkomst bevestigd? Sleest ook Pieter aan dat ginstenstiek deel genomen? zelfs kan het onderwerp der rede nog ver- der van het werkwoord verwijderd worden, gelijk te zien is uit het volgende voorbeeld: mil mij nu deze ook on- trouw worden? waar niet alleen het bywoord, maar ook de derde naamval voor het onderwerp der rede komt. — Van andere geoorloofde verplaatsingen, als b. v. van den vierden naamval voor den derden, en meer dergely- ke hebben wij in het voorgaande reeds het noodige gezegd. Vergelyk §. 133.

4. Over de voornaamste gebreken in de schik- king der woorden.

§. 155. Een der grootste gebreken in de schikking der woorden bestaat hierin, dat men aan de bywoorden, of in 't gemeen aan die uitdrukkingen, welke enige byko- mende omstandigheid aanduiden, in den zin eene verkeerd, de plaats ^{begunstigd} ^{gefeilgen} en zin meer woorden, ^{trekking} ^{te schieden} ^{bevestiging} ^{drinkingen} ^{be-} ^{kan, dat} ^{door} ^{eene} ^{verkeering} ^{plaatsing} ^{van} ^{dezelve} ^{de} ^{zin} ^{duister} ^{en} ^{verplaten} ^{staken} ^{gehele} ^{andere} ^{zin} ^{ontstaas,} ^{bedoelde.} ^{een} ^{enkel} ^{voor} ^{op} ^{elderoren} ^{en} ^{sta-} ^{ren.} ^{zoo} ^{de} ^{schoon} ^{heden} ^{der} ^{natuur} ^{alleen} ^{opgemerkt} ^{wor-} ^{den} ^{door} ^{menschon,} ^{die} ^{een} ^{geraadig} ^{hant} ^{eritten,} ^{dan:} ^{de} ^{schoonheden} ^{der} ^{natuur} ^{alleen} ^{opgemerkt} ^{worden} ^{enz.} ^{zoo} ^{heeft} ^{ook} ^{het} ^{zeggen:} ^{dat} ^{zark} ^{is,} ^{voorna-} ^{melyk} ^{te} ^{uwen} ^{geralle,} ^{door} ^{mya} ^{te} ^{zoo} ^{geschikt,} ^{een} ^{ander} ^{en} ^{den,} ^{dan} ^{wanner} ^{ik} ^{zick} ^{dre} ^{zaak} ^{is,} ^{voor,} ^{namelyk} ^{door} ^{mya} ^{doeden,} ^{ten} ^{uwen} ^{geralle} ^{zoo} ^{ge-} ^{schikt.} — Het is u niet geoorloofd dit te doen, betee- kent geheel iets anders dan, het is u geoorloofd, dit niet te doen. — Ik althans mil mij daarvoor zoo veel moeite niet geven, is niet hetzelfde als: ik wil mij daarvoor althans niet zoo veel moeite geven; en dit verschilt mederom van het volgende: ik wil mij althans niet zoo veel moeite daarvoor geven. — Het zeggen eindelijk: ik heb meer dan anderen u begunstigd; ver- schilt in betekenis van het volgende: ik heb u meer dan anderen begunstigd.

§. 156. Ook de plaatsing der betrekkelijke voor,

naamwoorden die, welke enz. vereischt eene bijzondere oplettendheid. Niet zelden toch gebeurt het, dat door de verkeerde plaatsing daarvan de zin duister en onzeker wordt, en men geraar loopt van dezelve tot een ander woord terug te brengen, dan waartoe zij eigenlijk behooren. Ter bevestiging van het gezegde diene het volgend voorbeeld. Niet is dwaasheid, zich tegen de ongevallen des levens te willen wapenen door de opeenstapeling van schatten, tegen welke ons niets kan bevciligen, dan de goede voorzienigheid van onzen hemelschen Vader. Niet betrekkelijke welke moes hier, volgens de woordschikking, tot het naastvoorgaande schat, doch, volgens den zin, tot het meer verwijderde ongevallen worden terug gebracht. Niet is waar, dat dit laatste uit het verband genoegzaam blijkt; doch zulks neemt niet weg, dat de schikking der woorden verkeerd is, en dezelve in deze orde moeten staan: het is dwaasheid zich door de opeenstapeling van schatten te willen wapenen tegen de ongevallen des levens, tegen welke ons niets kan bevciligen enz.

I. 154. Voorts wachte men zich in 't algemeen van die woorden, welke natuurlijk, of door een koppel, woord met elkanderen vereenigd zijn, door tusschenvoeging van enig ander woord, van een te scheiden, b. v.: meenend stond hij en zuchtend bij het lyk van zinen vriend, voor: meenend en zuchtend stond hij enz. — Ik ben het aan uwe voorspraak verplicht in bescherming, dat mij dit geluk is te deurs gevallen, voor: ik ben het aan uwe voorspraak en bescherming verplicht, dat mij enz.

I. 158. In 't bijzonder moes men zorg dragen, om de byvoegelijke naamwoorden of deelwoorden niet, door tusschenvoeging van een ander zelfstandig naamwoord, te verwijderen van dat, waartoe zij behooren, b. v.: wij bewonderen eenen held in de Ruitcr, even men, schlievend als dapper, voor: wij bewonderen in de Ruitcr, ter eenen held, even menschievend als dapper. — Van de geheele wereld verlaten, hebt gij mij tot u genomen en verzorgd, voor: gij hebt mij, van de geheele wereld verlaten, tot u genomen en verzorgd. — Van andere gebreken in de woordschikking zullen wij in het volgende Hoofdstuk gewagen.

III. HOOFDSTUK.

Over het samenstel en de onderscheidene soorten van volzinnen.

1. Over het geen tot eenen volzin vereischt wordt, en de onderscheidene soorten van volzinnen.

§. 159. Iedere volzin bestaat, gelijk wij in het voorgaande Hoofdstuk reeds aanmerkten, noodzakelijk uit twee deelen, de zaak namelijk of het voorwerp, waar van iets gezegd wordt, en hetgeen daarvan gezegd wordt, met andere woorden, de eigenschap of werking, welke daaraan wordt toegeschreven. Het eerste deel wordt het onderwerp der rede (subject) genoemd; het tweede draagt den naam van predicaat.

§. 160. Het onderwerp der rede bestaat doorgaans en eigenlijk uit een zelfstandig naamwoord. Intusschen kunnen ook andere rededeelen het subject uitmaken, als voornaamwoorden, die de plaats van zelfstandige naamwoorden vervangen of liever dezelve aan den geest vertegenwoordigen; gelijk ook byvoegelijke naamwoorden, en de onbepaalde wijze van een werkwoord, wanneer wij ons de daardoor uitgedrukte zaken als zelfstandig voorstellen, als: groos en klein zijn betrekkelyke denkbeelden; het schrijven is eene nuttige kunst.

§. 161. Tot het predicaat behoort altijd en noodzakelyk een werkwoord, dewyl dit het eenige woord is, 't welk de verdekering in zich behelst, dat zekere merking, eigenschap, of was het zyn moge, met der daad aan eenig voorwerp toebehoort. Deze verdekering of bevestiging maakt het ware meken van een werkwoord uit, en wordt eigenlyk uitgedrukt door het werkwoord zyn, 't welk uit dien hoofde ook, niet ten onrechte, als het werkwoord by uitnemmindheid wordt voorgesteld, en 't welk inderdaad by ieder werkwoord ligt opgesloten. Immers de klok slaas; de hond blaas enz. zigs zoo veel als: de klok is slaande; de hond is blaffende.

§. 162. Uit het voorgestelde blykt, dat tot iederen volzin ten minste een zelfstandig naamwoord, of 't geen dezelys plaats vervangt in als zelfstandig gezacht wordt, mitgaders een werkwoord gevorderd wordt. Dat ook deze beide, een zelfstandig naamwoord namelijk en een werkwoord, met der daad eenen volkomenen zin kunnen uitmaken, blykt uit de stryke genoemde voorbeelden: de klok slaas, de hond blaas; die op zichzelve eenen volzin leveren. Dit, zelyde heeft plaats omtrent de uitdrukkingen: de vogel zings; het kind slaapt; de rozen blaeyen, en meer dergelyke. De meeste werkwoorden echter vereischen, om een volkomen predicaat uit te maken, een of meerdere woorden by zich. Zoo moet achter de werkwoorden zyn, worden enz. een byvoegelyk naamwoord, of ook een zelfstandig naamwoord met of zonder byvoegelyk naamwoord komen, als: de kin,

deren worden groos; Pieter is een leersaam kind. Zoo hebben de beschrijvende werkwoorden noodzakelijk een vierden naamval van het voorwerp der werking, en niet zelden ook een derden des persoons bij zich, als: de man slaas den hond; de meester geeft het boek aan Karel. Immers de man slaas, de meester geeft het boek, maken op zich zelf geen volkomenen zin uit, maar vorderen noodzakelijk nog de uitdrukking van het voorwerp, dat geslagen, van den genen, wien het boek gegeven wordt.

I. 163. De eenvoudigste volzinnen zijn dus, blykens het voorgedragene, die, welke uit twee woorden, het eene ter aanduiding van het onderwerp, het andere van de eigenschap, die daaraan wordt toegekend, bestaan. Hierop volgen die, waarvan het onderwerp door een enkel woord wordt uitgedrukt, terwijl het geen daarran gezegd wordt, of het predicaas noodzakelijk uit meerdere woorden is zamengesteld. Bij de soorten kunnen op onderscheidene wijzen zeer aanmerkelijk uitgebreid en verlengd worden. Vooreerst kan die uitbreiding ten aanzien van het onderwerp plaats hebben, het zij door een of meer byvoegelyke naamwoorden voor hetzelfde te plaatsen, als: de waakzame hond blaas; het vrolyke en gezonde kind slaapt; het zij door het onderwerp, door middel van een ander zelfstandig naamwoord in den eersten of tweeden naamval, nader te omschrijven, als: Pieter, de lieveling zijner ouden, is gestorven; de klok van den dorptoren slaas; het zij door

tot die omschrijving eenen tusschenzin te bezigen, welke betrekking tot het onderwerp door de betrekkelijke voornaamwoorden die, welke worden aangeduid, als: de rozen, die gisteren blaaiden, zijn verdord; het zij indeljk door de aangemerkte middelen ter uitbreiding van het onderwerp te vereenigen, als: het bevallige kind, dat gisteren nog zoo vrolyk speelde, of het bevallige kind van Cajus, dat gisteren nog zoo vrolyk speelde, ligt gevaarlijk ziek.

I. 164. Nog talryker zijn, in de tweede plaats, de uitbreidingen van het geen van het onderwerp gezegd wordt, of van het predicaas. Het zal voor ons oog, merk genoeg zijn, slechts eenige op te geven, als daar zijn, 1) de plaatsing van een bywoord bij het werkwoord, ter nadere bepaling van den zin van hetzelfde, als: het kind slaapt gerust; 2) de byvoeging van een omstandigheid van tyd, plaats enz. het zij door een bywoord of een breedere omschrijving uitgedrukt, als: het kind slaapt thans (of op dit oogenblik) gerust; 3) de uitdrukking van het merkting, waarmede, de oorzaak, waardoor, of het oogmerk, waartoe iets geschiedt, als: de meester slaas den hond met een' stok; de rozen die gisteren blaaiden, zijn door de koude van dezen nacht verdord; de meester geeft het boek aan Karel tot belooning van deszelfs naastigheid; 4) de nadere omschrijving van eenig deel van het predicaas, welke omschrijvingen mederom zeer onderscheiden en menigvuldig zijn kunnen, als blykt uit de volgende voorbeelden: de meester gaf het fraage boek, dat voor den uitmuntendsten leerling geschikt was, aan Karel, die zich boven allen door leergierigheid en

naarstigheid onderscheiden had. — De man sloeg den hond, die het kind gebeten had, met een stok, dien hij op straat vond liggen. Vele boomen zijn door den felten storm, die gisteren nacht gewoed heeft, uit den grond geslagen.

I. 165. Om het geen mij tot dus verre gezegd heb, den, nog aanschouwelyker te maken, zullen wy hetzelfde, zoo veel mogelijk, in een enkel voorbeeld zamentrekken, en ten dien einde de zeer eenvoudige volzinnen: Pieter is overleden; de meester gaf het boek aan Karel; tot meer uitgebreide verlingen. De brave Pieter, de mellist zijner ouders, de lieveling van allen die hem kenden, is, na eene ziekte van minige dagen, gisteren onder hevige stuiptrekkingen overleden, tot droefheid van alle zijne vrienden, en inzonderheid van zijne ouders, die met zijnen dood hunne schoonste vooruitzichten vervlogen zien.

— De meester, die altijd gewoon is zijne leerlingen naar billijkheid te beloonen, gaf het fraaiste boek, voorzien van zijden linten en kostbaar gebonden, met eene vlijende lofspraak, aan Karel, die zich door zijne naarstigheid en redigheid deze onderscheiding had waardig gemaakt.

I. 166. Wy hebben tot hiertoe alleen van zulke volzinnen gesproken, welke men enkelvoudige noemt, d. i. zoodanige, die slechts een onderwerp met deszelfs eijenschap of merking bevatten. Dan niet zelden ook worden twee of meer volzinnen, door middel van een voegwoord, tot eenen eenigen verbonden, die dus den naam van een zamengestelden volzin mag dragen, b. v.: de oudste der broeders leys nog maar de jongste is gestorven. Jan leest, Karel schrijft en

Pieter tekent. Als eene middelsoort tusschen deze beide hoofdklassen kan men die volzinnen aanmerken, waarin, gelijk meermalen geschiedt, of meerdere onderwerpen met hetzelfde predicat, of verscheidene predicaten met een onderwerp verbonden zijn. Van het eerste diene het volgende tot voorbeeld: overheden en onderdanen, aanzienlyken en geringen, mannen en vrouwen, grijsaards en kinderen gingen den zegerierenden neldheer te gemoet. Het laatste heeft plaats in de volgende zinsnede: Jozes leefde, leed en stierf tot behoudenis van het menschedom. Om echter het getal der onderscheidingen niet noodeloos te vermeerderen, kan men deze tusschensoort gevoegelyk tot de klasse der enkelvoudige volzinnen brengen.

I. 167. Gelyk ten aanzien van de stof, zoo zijn de volzinnen ook onderscheiden met opzigt tot den vorm, voor zoo verre zij, of verhalend, of biddend en bevelend, of vragend, of wenschend, of ook uitroepend zijn. Dikwilt ook komen in eenen volzin meer dan een van deze vormen voor, als: ik heb hem medegexien; maar, helaas! in welk eenen toestand! waar de verhalende met den uitroependen vorm verbonden is.

I. 168. De zamengestelde volzinnen kunnen, zoo als uit de boven aangevoerde voorbeelden blykt, somwijlen insgelijks zeer eenvoudig zijn. Voorts zijn dezelve, uit hunnen aard, even menigvuldig en onderscheiden, als er soorten van voegwoorden in eene taal zijn, door welke de betrekkingen tusschen twee of meer volzinnen worden aangeduid. Wy zullen de voornaamste

kortelyk opgeven, en door een enkel voorbeeld op-
helderen.

1. Met een verbindend voegwoord: de zon is in
de kimmen gedaald, en de sterren worden zichtbaar.
Arbeid is niet alleen plichtmatig, maar bevordert
ook 's menschen genoegen.

2. Met een verhalend voegwoord: mijn vader wil,
dat ik mijn tijd nuttig besteden zal.

3. Met een oogmerk aanduidend voegwoord: God
heeft ons zynen wil geopenbaard, opdat wij naar den
zelven ons gedrag zouden inrigten.

4. Met een reden gevend voegwoord: Pieter wor-
de gestraft, omdat hij ongehoorzaam is geweest.

5. Met een rede voortzettend voegwoord: voor
eerst geraalde ik meinig lust om te schrijven; ten an-
dere had ik ook de noodige gereedschappen daartoe
niet bij de hand, en eindelijk mist ik nauwelijks,
wat ik zou schrijven.

6. Met een verklarend voegwoord: de geschiede-
nis en dagelyksche ondervinding leeren ons iene groot-
te waarheid, dat namelijk deugd de zekerste weg is,
om gelukkig te worden.

7. Met een besluitend voegwoord: hij is over
mij gesteld; derhalve (of gevolglyk) moet ik hem
gehoorzamen.

8. Met een tegenstelling aanduidend voegwoord:
de kostyding is wel onaangenaam, maar zij is wel-
dadig in hare gevolgen.

9. Met een uitsluitend voegwoord: behalve
dat hij een verre neef myner vrouw is, heb ik

geene betrekking op hem. Ook met zonder, in de
onbepaalde wyze met te: ik geloof u op uw woord,
zonder het gezien te hebben.

10. Met een voorwaardelyk voegwoord: gij zou,
als u moeten schamen, indien gij niet alle schaamte
verbannen hadt.

11. Met een vergelijkend voegwoord: het valt
u even gemakkelijk dit te doen, als het mij moeijelyk
zou vallen.

12. Met een taegerend voegwoord: ik zal van
mynen pligt niet afwijken, ofschoon ik mij daardoor
ook de grootste onaangenaamheden zou berokkenen.

13. Met een tydsopvolging aanduidend voegwoord:
ik zal, terwijl gij u hiernede bezig houdt, iets an-
ders bij de hand nemen. Nu was hij hees, dan me-
der koud; eindelijk viel hij in een gerusten slaap. Eer
het avond words, zal ik weder bij u zyn.

S. 169. Wanneer een enkelvoudige of zamengestelde,
de volzin aanmerkelyk verlengd words, of liever, van
meer verscheidene volzinnen tot een geheel worden za-
mengeroega, zoo ontstaas datgene, wat men gemeen-
lyk, doch minder eigenaardig, een periode noemt. Ook
de perioden kunnen weder, even als de overige vol-
zinnen, in enkelvoudige en zamengestelde onderschi-
den worden, welke laatste natuurlijk een menigvuld-
dig zyn, als de zamengestelde volzinnen, waaruit een
periode bestaas. Wij zullen ons vergenaegen, met van
beiden een enkel voorbeeld by te brengen, daar de
gansche leer der perioden eigenlyk niet tot de spraak-
kunst, maar tot de hoogere rededkunst behoort. Zie

kortelyk **krachtig** oor een enkel voorbeeld op, hetseren.

1. Het een **beschaafde** raegwoord: de zon is in de kimm. **beschaafde** de sterren **krachtig** zichtbaar. **krachtig** vordert ook 's **beschaafde** pligtmaten **krachtig** vordert ook 's **beschaafde** gezegenen.

2. Het een **verhalend** raegwoord: **krachtig** rader mil, dat ik mijn tijd nuttig besteden zal.

3. Het een **soemerk aannemend** raegwoord: God heeft ons zynen mil roepenbaard, opdat wy naar den zelven ons gedrag zonden inrigten.

4. Het een **reden gevend** raegwoord: Pieter wor, do gestraft, omdat hy ongehoorzaam is geweest.

5. Het een **rede voorttrekkend** raegwoord: voor eerst gevulde ik weinig lust om te schrijven; ten andere had ik ook de noodige gereedschappen daartoe niet by de hand, en eindelijk miste ik **krachtig** waaumelykes, wat ik zou schrijven.

6. Het een **verklarend** raegwoord: de geschiedenis en dagelyksche ondervinding leeren ons iene groote waarheid, dat nemelyk **krachtig** de zekerste weg is, om gelukkig te worden.

7. Het een **besluitend** raegwoord: **krachtig** hij is over mij gesteld, derhalve (of gevolgetlyk) moet ik hem gehoorzamen.

8. Het een **tegenstelling aanduidend** raegwoord: de kostgelyng is wel onaangenaam; maar zij is wel, dadig in hare gevolgen.

9. Het een **afsluitend** raegwoord: behalve dat hij een verre reep myner vrouwe is, heb ik

geene betrekking op hem. Ook met zonder, in de onbepaalde wijze met te: ik geloof u op uw woord, zonder het gezien te hebben.

10. Het een **voorwaardelyk** raegwoord: gij zou, dat u maeten **krachtig** haamte **krachtig** verbannen **krachtig** afsond

11. C) **krachtig** beschaafde **krachtig** afsond **krachtig** het vals **krachtig** u even gem **krachtig** redkruist **krachtig** haat **krachtig** noeytelyk **krachtig** zou vallen **krachtig** 痛王書字 **krachtig** 下リ

12. C) **krachtig** toegesend **krachtig** tydsoptolging **krachtig** zal van **krachtig** mynen plig **krachtig** voortreffelyk **krachtig** 時 **krachtig** aardoor **krachtig** ook de groo **krachtig** 最抽于外 **krachtig** kentnigen **krachtig** eenen.

13. C) **krachtig** 最抽于外 **krachtig** kentnigen **krachtig** raegwoord: **krachtig** ik zal, ter **krachtig** dertien **krachtig** afstand **krachtig** iets an, **krachtig** ders by de **krachtig** 最遠 **krachtig** 距離 **krachtig** dan me, **krachtig** der koud; en **krachtig** eigennardig **krachtig** verschaff **krachtig** loop. her **krachtig** het avond.

J. 169. **krachtig** rijkste **krachtig** 備 **krachtig** ingestel, **krachtig** de volzin **krachtig** 知 **krachtig** iever, van, **krachtig** naar versche **krachtig** 最 **krachtig** orden ka, **krachtig** mengervoega **krachtig** genaet **krachtig** hetmaest **krachtig** en gemeen, **krachtig** lyk, doch m **krachtig** verpody **krachtig** 常 **krachtig** emt. Ook **krachtig** de perioden **krachtig** 最 **krachtig** ige rol,

zinnen, in enkelvoudige en zamengestelde onderschei, den worden, welke laatste natuurlijk even menigvuldig zijn, als de zamengestelde volzinnen, waaruit eene periode bestaat. Wy zullen ons vergenoegen, met van beiden een enkel voorbeeld by te brengen, daar de gansche leer der perioden eigenlijk niet tot de spraak, kunst, maar tot de hoogere redekunst behoort. Zie

早

hier vooreerst, in de uitbreiding van den eenvoudigen volzin, het gezigt is het voortreffelijkste van onze zinnen, tuigen, een voorbeeld van eene enkelvoudige periode. Het gezigt verschafft aan de ziel de rijkste verscheidenheid van gewaarwordingen; het houdt zich met zijne roormerpen op den versten afstand bezig, en blijft den langsten tijd werkzaam zonder van zijn eigen genot vermaaid of verradigd te worden. Het volgende levert ons een voorbeeld van eene zamen gestelde, en wel van eene reden gevende periode: ware beschaafdheid is in der daad het zoud der zamenleving; zij is de liefelykste gezellin der deugd, en strekt dikwijls het beste behoudmiddel tegen vele ondeugden, omdat zij den geest eens kieschheid bijzet, waarbij alle rüme vermaken smaakeloos zijn.

2. Over de zamentrekking der volzinnen door byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden.

§. 170. Ten einde zijne denkbeelden, zoo veel mogelijk, kort en krachtig uit te drukken, is men, in de meeste beschaafde talen en onder deze ook in de onze, bedacht geweest, om twee of meer volzinnen, door middel der byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden, tot éenen volzin zamen te trekken. Bij deze zamentrekking blijven de byvoegelijke naamwoorden, gelijk ook de deelwoorden, onverboogen, en nemen dus in zoo verre de natuur van bywoorden aan. Voorts bedient men zich tot dit einde zomwel van het verleden of lygend, als van het tegenwoordig of bedrijvend deelwoord.

Duidelikheden halve, zullen wij van deze onderscheidene zamentrekkingen afzonderlijk spreken.

§. 171. Een onverboogen byvoegelijk naamwoord kan tot zamentrekking van twee of meer volzinnen dienen:

1. Wanneer zij een gemeenschappelijk werkwoord hebben, dat in de volgende volzinnen verzwegen wordt, b. v.: hoe rampzalig is niet de toestand des zondaars! rampzalig door de wraegingen van een ontrüft geweten; nog rampzaliger door zijne bange vooruitzichten in de eeuwigheid; dat is: dezelve is rampzalig — dezelve is nog rampzaliger enz.

2. Wanneer twee of meer volzinnen, die één onderwerp in denzelfden naamval, maar verschillende werkwoorden hebben, met en moesten verbonden worden, zoo kan men bij die, welke het werkwoord zijn met een byvoegelijk naamwoord bij zich hebben, dit werkwoord meglaten, b. v.: ongeroelig voor de schoonheden van natuur en kunst, onvatbaar voor de reine genoegens der vriendschap, heeft hij alleen smaak voor zinnelyk genot; dat is: hij is ongeroelig — hij is onvatbaar — en heeft enz.

3. Wanneer, of het onderwerp, of ook enig deel van het predicat eene omschrijving met die, welke in het werkwoord zijn zou vorderen, kan men, met meglating van het werkwoord en betrekkelijk voor naamwoord, zich eenvoudig van het byvoegelijk naamwoord bedienen, b. v.: de waarlyk deugdrame man, warsch van alle ijdele praal, volbringt in stelte zinnen plicht; dat is: die warsch is enz. Dit is eene

hier vooreerst, in de uitbreiding van den eenvoudigen volzin, het gezigt is het voortreffelijkste van onze zinnen, tuigen, een voorbeeld van een enkelvoudige periode. Het gezigt verschafft aan de ziel de rijkste verscheidenheid van gewaarwordingen; het houdt zich met zijne voormerpen op den versten afstand bezig, en blijft den langsten tijd werkzaam zonder van zijn eigen genos vermaaid of verradigd te worden. Het volgende levert ons een voorbeeld van een zamengetelde, en wel van een reden gevende periode: ware beschaafdheid is in der daad het zouts der zamenleving; zij is de lieflijkste gezellin der deugd, en sterkt dikwijls het beste behoudmiddel tegen vele ondeugden, omdat zij den geest een kiesheid bijzet, waarbij alle ruwe vermaken smaakeloos zijn.

2. Over de zamentrekking der volzinnen door byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden.

I. 170. Ten einde zijne denkbeelden, zoo veel mogelijk, kors en krachtig uit te drukken, is men, in de meeste beschaafde talen en onder deze ook in de onze, bedacht geweest, om twee of meer volzinnen, door middel der byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden, tot einen volzin samen te trekken. Bij deze zamentrekking blijven de byvoegelijke naamwoorden, gelijk ook de deelwoorden, onverboogen, en nemen dus in zoo verre de natuurs van byvoorden aan. Voorts bedient men zich tot dit einde zoo wel van het verleden of lijdend, als van het tegenwoordig of bedrijvend deelwoord.

Duidelikheden halve, zullen wij van deze onderscheidene zamentrekkingen afzonderlijk spreken.

I. 171. Een onverboogen byvoegelijk naamwoord gemeeschappelyk rampelig ontreft geheten bangen genoot harsch hield gestig ingepeenen lieden stepte doort ontreft

3. Wanneer, of het onderwerp, of ook eenig deel van het predicaat een omschrijving met die, welke in het werkwoord zijn zou vorderen, kan men, met meglating van het werkwoord en betrekkelyk voor naamwoord, zich eenvoudig van het byvoegelijk naamwoord bedienen, b. v.: de waarlijk deugdzaam man, warsch van alle ijdele praal, volbrengt in stilte zijn nen pligt; dat is: die warsch is enz. Dit is eene

BH II

taak, te moeijelijk voor mijne krachten; voor: die te moeijelijk is. Ik ga een tydperk beschrijven, rijk in gewigtige voorvallen; voor: dat rijk is.

h. kindelyk kan ook de eenvoudige plaatsing van het byvoegelyk naamwoord sommjlen dienen, om, by redengeringen, de breedere omschrijving met de vaeg woorden daar, demjyl, omdat, en het werkwoord zijn te vervangen, b. v.: te zwak om den vijand aan te tasten, trok de veldheer terug; dat is: de veldheer trok terug, omdat hij te zwak was enz.

I. 172. Hetgeen wy zoo even omtrent de samen, trekking van twee of meerdere volzinnen door een byvoegelyk naamwoord aanmerkten, is ook grootendeels toepasselyk op die, welke door middel van het lydend of verleden deelwoord geschiedt. Ook hierdoor kunnen

- 1) twee volzinnen, welke een onderwerp hebben en waar van de eerste het lydend deelwoord met het werkwoord zijn heeft, tot eenen volzin gemaakt worden, b. v.: in droefheid verzonken, hield zij hare oogen op den grond geverstigd; dat is: zij was in droefheid verzonken en hield enz. 2) Kan hierdoor insgelijks eene omschrijving van het onderwerp, of een deel van het predicat door een betrekkelijc voornaamwoord en het werkwoord zijn vermyd worden, als: merkzame lieden, op hun onderwerp ingespannen, zijn doorgaans hael voor alles, was daartoe niet behoort; voor: merkzame lieden, die op hun onderwerp ingespannen zijn enz. Men sleepte hem gebonden voors; dat is: die gebonden was. 3) Kan het lydend deelwoord mede dienen om de breedere voorstelling van eene reden te ontmyken, b.

v.: door eene harde noodzakelykheid gedwongen, zie ik van mijn voornemen af; dat is: omdat ik enz. 4) Het het voorzetsel on vereenigd, kan het lydend deelwoord dikwerf de omschrijving met zonder en de onbepaalde wyze met te vervangen, b. v.: hij kwam ongenoodigd, dat is: zonder genoodigd te zijn. 5) Een, delyk words het lydend deelwoord sommjlen gebruike tot de verkorte uitdrukking eener voorwaarde, welke anders door wanneer met een werkwoord zou moeten omschreven worden, als: gesteld, men vraags mij naar die zaak; d. i.: wanneer ik stel. Genomen, het geen gy vreest is waar; d. i. wanneer men neems of aanneems, en zoo in meer andere uitdrukkingen. Om eene omschrijving met wanneer te vermyden, words ook zijnde dikwerf met het lydend deelwoord ver, eenigd, als: dit werk, voltooid zijnde, zou hem den oorlof tegen de Oerriynsche Germanen gemakkelijker maken; voor: dit werk zou, wanneer het voltooid was enz.

I. 173. In de derde plaats words ook het tegenwoordig of bedrijvend deelwoord tot zamentrekking der volzinnen geberigd. Dit kan men, in plaats van hij kwam in de kamer en lachte, korter en met eenen volzin zeggen, hij kwam lagchende in de kamer, of lagchende kwam hij in de kamer; zoo ook, Cesar, dezen te hulp komende, noodzaakte de Belgen af te trekken; dat is: Cesar kwam dezen te hulp en noodzaakte enz. Desgelijks kan men zeggen, ziende, dat zij gewapend werden afgewachs, hielden zij van den wal af, voor omdat of daar zij.

zagen enz., of ook het deelwoord doen strekken, om eene omschrijving met wanneer te vermijden, als: de zonde, het hart innemende, verstikt alle zaden van het goede; in plaats van: wanneer de zonde het hart inneemt, verstikt zij enz. Op dezelfde wijze kan ook het lijdend deelwoord met hebbende gebruikt worden, als: de zonde, eens het hart hebbende ingenomen enz., voor: wanneer de zonde eens het hart heeft ingenomen enz. Te algemeen bekend eindelijk, om er bij stil te staan, is de plaatsing zoo van het bedrijvend als lijdend deelwoord voor een zelfstandig naamwoord, op de wijze van een byvoegelijk naamwoord, als: de Gode behagende gezindheden des harten; het algemeen aangenomen gebruik, en wat dies meer is.

3. Over de voornaamste gebreken in het samenstel van volzinnen.

§. 176. Ten besluite, moeten wij nog iets over de voornaamste gebreken in het samenstel der volzinnen in het midden brengen. In enkelvoudige volzinnen, vooral in kortere, zijn die gebreken doorgaans minder en gemakkelijker te vermijden. Het voornaamste, waarop men hier te letten heeft, is dat hetgeen ter nadere bepaling en omschrijving van het onderwerp of predicat moet dienen, onmiddellijk bij hetzelfde geroegd en op zijne rechte plaats gesteld worde. Doch hierover werd in het voorgaande hoofdstuk, reeds het noodige gezegd. — In niet uitgebrede kunnen ligter fouten insluipen. Dins geeft de uitbreiding van hetgeen ter omschrijving van het onderwerp

moet dienen, door eenen nietmen tusschenzin, dikwijls aanleiding tot duisterheid en verwarring. Ten voorbeeld diene het volgend zeggen: de lente, waarop de aarde, die tot hiertoe met sneeuw en ijs toegesloten was, zoo lang wachtte, begint thans te naderen. Hier volgen drie predicaten, deels tot verschillende onderwerpen behoorende, onmiddellijk op elkander; waardoor gewisfelijk eene onaanname hardheid geboren en te gelijk de aandacht verward wordt. Het beste middel, om dezen zin te verbeteren, is dat men het hoofdenkbeeld vooraan plaatse, op deze wijze: thans nadert de lente, waarop de aarde, die tot hiertoe met sneeuw en ijs was toegesloten, zoo lang wachtte.

§. 175. Het is ook als een wezenlijk gebrek aan te merken, wanneer men, van hetzelfde onderwerp verschillende eigenschappen of merkingen millende voort dragen, buiten noodzaak den eenparigen voortgang zijner rede breekt, door b. v. van den bedrijvenden tot den lijdenden staat over te gaan, en dus, in een spraak, kunstigen zin, van onderwerp te veranderen, terwijl het waar en zakelijk onderwerp hetzelfde blijft. Ter opheldering moge het volgend voorbeeld dienen: merkzaamheid versterkt het ligchaam, ontwikkelt de vermogens der ziele, en alle kwade gedachten en verkeerde lusten worden door dezelve geverd. Wie geroels niet, dat deze volzin in duidelikheden, gemakkelikheden en bevalligheden van uflow aanmerkelyk wins, wanneer men het laatste in dezelve veranderd: en meers alle kwade gedachten en verkeerde lusten? En toch blijft merkzaamheid, die het wezenlijk, of, zoo als men

mes een bekend kunstwoord zegt, het logisch onderwerp der rede is, ook het spraakkunstig onderwerp van dezelve, en words dus bestendig de hoofgedachte aan den geest vertegenwoordigd; terwijl de verwisseling van het spraakkunstig onderwerp der rede, welke bij de eerste voordragt plaats heeft, den geest in verwarring brengt, en niet dan na eenig nadenken doet beseffen, dat het laatste gedeelte van den volzin een nieuw predicaat van de werkzaamheid bevat.

J. 176. Eene andere aanmerking, die zoo wel tot enkelvoudige, als meer bijzonder nog tot zamengestelde volzinnen betrekking heeft, is hierin gelegen, dat men aan de onderscheidene bijkomende omstandigheden in eenen volzin, en vooral aan tusschenruimen hunne rechte plaats moet geven. Ik heb wel in het voorgaande hoofdstuk reeds het een en ander hieromtrent gezegd; doch het belang der zaak vordert, dat wij daarbij hier ter plaatse nog kortelijk stil staan. Hoe verbaasd zijn niet in den volgenden volzin de leden dooreen verward! Ik zend u hiernevens eenige jonge groenten, om aan uw verlangen te voldoen, als een blijk der vruchtbaarheid van mijnen tuin, met de eerstverreende schuis. Dan deze verwarring words ganschelyk opgeheven door de volgende schikking: ik zend u, om aan uw verlangen te voldoen, hiernevens, of nog liever, met gebruikmaking einer geoorloofde omzetting; om aan uw verlangen te voldoen, zend ik u hiernevens, met de eerstverreende schuis, eenige jonge groenten, als een blijk der vruchtbaarheid van mijnen tuin.

J. 177. Om het gemis der laatst voorgestelde

aanmerking nog verder in het licht te stellen, zullen wij eenen zeer fraai en kunstig geregelden volzin, dien wij in een werk over de vaderlandsche geschiedenis aantreffen, eerst opzettelyk ontsteld en verward voordragen, om daarop den volzin zelve, naar de schikking der bekwamen schryvers, als een tegenbeeld te doen volgen. De geleerde Plugo de Groos was, door den schranderen rond van Maria van Reigersbergen, zijne huisvrouw, door de soldaten, in plaatse en op naam van boeken, uit deze sterke bewaarplaats, in een kist uitgedragen, naar Gorkum te schepe vervoerd, en te voet van daar, met een maatstok in de hand, vermomd als een metzelaars knecht, in gezelschap van een meester metzelaar, naar Waalwijk gebracht. Deze volzin heeft, gelijk men ziet, eene menigte van bijkomende omstandigheden, die tot de wijze van de Groots ontvlugting betrekking hebben; dan deze omstandigheden zijn, bij de voorgestelde woordschikking, zoo door een verward, dat men daarvan niet dan een duister en onbestemd begrip verkrijgt. Alles daarentegen verkrijgt licht, orde en bestemdheid, wanneer men den volzin, in het werk zelf, op deze wijze geschikt vindt. Door den schranderen rond van Maria van Reigersbergen, zijne huisvrouw, was de geleerde Plugo de Groos, uit deze sterke bewaarplaats, in eene kist, in plaatse en op naam van boeken, door de soldaten uitgedragen; te schepe naar Gorkum vervoerd, en van daar, vermomd als een metzelaars knecht, met een maatstok in de hand, in gezelschap van een meester metzelaar, te voet naar Waalwijk gebracht.

I. 178. Zamengestelde volzinnen zijn vooral, gelijk mij reeds te kennen gaven, ligtelyk voor duisterheid en verwarring vatbaar, wanneer men of de enkele deelen niet op hunne rechte plaats stelt, of ook in éenen volzin te veel wil byeen brengen. Wij zullen van het een en ander een enkel voorbeeld, ter staving van ons gezegde, aanvoeren. Dit is de volgende volzin van de vereischte duidelykheid verstoken, omdat de woorden, die de hoofdgedachte uitmaken, door de invoeging van eene menigte van tusfschinzinnen, te verre van elkanderen verwijderd zijn. Het is niet verstandig gehandeld, de meeningen van diegenen, die, in vervolg van tyd, zoo dikwerf hunne eigene stellingen en gedachten veranderden, hunne vorige bewyzen verniepen, en dus door hunne onbestendigheid, door hunne strydigheid met zichzelf en duidelyk genoeg toonden, dat zij niet altijd met genoegzame overtuiging ijverden, niet altijd de waarheid verdedigden, blindelings, als volkomen zeker, aan te nemen. Men kan het gebrekkige van dezen volzin gemakkelijk verbeteren, door het hoofdzid van denzelfden vooraan te plaatsen, op deze wyze: het is niet verstandig gehandeld, de meeningen van diegenen blindelings, als volkomen zeker, aan te nemen, die, in vervolg van tyd, enz.

I. 179. Nog berispelyker zijn, in de tweede plaats, zulke volzinnen, waarin de schryver meer heeft willen byeenbrengen, dan geraagelyk in éenen volzin kon begrepen worden, en die men dus met volle regt overladen kan noemen. Het volgend voorbeeld is geschikt, om onze meening op te helderen, en de waarheid

van ons gezegde te staven. Onder meq hadden Moses leerlingen, daartoe aanleiding nemende uit hetgeen hij van zijn lyden, dood en opstanding voorzegd had, welke voorzegging zij niet verstonden, dewyl zij steeds aan de oprigting van een aardsch koningryk dachten, met elkanderen over den rang getwist, dien zij in zijn koningryk bekleeden zouden. In dezen volzin heerscht blykbaar duisterheid en verwarring, en wordt het hoofdenkbeeld, door de menigte van middendenkbeelden en tusfschinzinnen, schier geheel verdrongen en onkenbaar gemaakt. Het enige middel, om dezen te zeer overladenen volzin te herstellen, is dat men dien in twee volzinnen verdeelt, op deze wyze: onder meq hadden de leerlingen met elkanderen over den rang getwist, dien zij in het koningryk van hunnen meester bekleeden zouden. De aanleiding tot dezen twist was hetgeen Moses van zijn lyden, dood en opstandinge voorzegd had; welke voorzegging zij niet verstonden, dewyl zij steeds aan de oprigting van een aardsch koningryk dachten.

I. 180. Ten besluite van dit hoofdstuk, moeten mij nog eene enkele waarschuwing, rakende de aantrekking der volzinnen door middel der byvoegelyke naamwooraen en deelwoorden, in het midden brengen. Over 't geheel moet men dezelve niet bezigen, wanneer meer dan éen onderwerp in den volzin voorkomt, b. v.: mijn vader het begeerende, zal ik mij op reis begeven, voor: daar mijn vader het begeert. De eerste redenaar uitgesproken hebbende, trad een ander op, voor; nadat de eerste redenaar had uit,

gesproken. In een enkel geval nochtans kan men zich daarvan ook bij twee onderwerpen bedienen, gelijk w.d. GENAAR zulks doet in de volgende plaats uit zijne Vaderlandsche historie: 't gezag der Romeinen dus hand over hand toenemende, werd Cesar van de Edelen geboden, om Gallie te beschermen tegen de Germanen; voor: terwijl het gezag der Romeinen dus hand over hand toenam; en elders: de winter voorbij zijnde, maakte hij zich tegen 't voorjaar gereed, om den Germanischen vorlof ten einde te brengen; voor: als de winter voorbij was.

§. 181. In de tweede plaats moet men zich wachten van de bedoelde xamentrekking zoodanig te bezigen, dat het onzeker wordt, waarop het bijvoegelijke naamwoord of deelwoord betrekkelijk zij, als: in diepen rouw gedompeld, zag ik haar bij het lijk van haren echtgenoot nederknielen; waar het deelwoord, dat volgens den zin tot haar behoort, volgens de natuurlijke woordschikking tot ik gebrags moet worden. Men moet dus hiervoor zeggen: ik zag haar, in diepen rouw gedompeld enz. Wanneer de onzekerheid door verschikking van het deelwoord of bijvoegelijk naamwoord niet weg te nemen is, moet men de geheele xamentrekking laten varen, b. v.: ik verlies haar, van meedom schrijvende. Zoo dit schrijvende, 't welk tot ik en haar gebrags kan woraen, tot het laatste behoort, moet men daarvoor zeggen: ik verlies haar, terwijl zij van meedom schreide. Doch, wordt de eerste persoon be- doeld, zoo kan men de onzekerheid door omzetting

wegnemen, als: schrijvende verlies ik haar. Ook sluit sommijlen de zin zelve alle onzekerheid genaegzaam buiten, b. v. in het zeggen: vlie de ondeugd, zwart als de duisternis van den nacht, waar ieder terstond geraets dat zwart tot ondeugd behoort.

E I N D E.

嘉永元年戊申九月稟准

SYNTAXIS.
OF
NEDERDUITSCH
WOORDVOEGING.

和蘭文典後編
成句論

作州箕作氏藏版

SYLVIA
NIDERRHUISCH
WONINGEN

為回論

味蘭文典新編

非州其非力齋

嘉慶二十六年八月三日

